

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Saleški Finžgar

Iz mladih dni

Zgodbe o živalih

O M N I B U S

BESEDA

Fran Saleški Finžgar

IZ MLADIH DNI

Zgodbe o živalih

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-298-X

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

MEDVED GODRNJAČ	6
<i>Trentar</i>	6
<i>Na medvedjem lovu</i>	9
<i>Medved in ovčar</i>	15
<i>Medved na hruški</i>	20
<i>Medved čebelar</i>	23
<i>Dren cvete</i>	27
LISICA ZVITA TICA	31
<i>Žival in človek</i>	31
<i>Lisica izropa vas</i>	34
<i>Lisica si preganja mrčes</i>	37
<i>Lisica in vrane</i>	40
<i>Gozdne skrivnosti</i>	43
<i>Lisica pri lovskem obedu</i>	47
VOLK DIVJI ROPAR	55
<i>Pokol ovac</i>	55
<i>Napad na žrebeta</i>	58

JAZBEC PUŠČAVNIK	62
<i>Spoštuj delo</i>	62
<i>Jazbec v koruzi</i>	64
<i>Votli strahovi</i>	67
MOJE ŽIVALI	71
<i>Vaški ptičarji</i>	71
<i>Moja prva živinica</i>	76
<i>Moj kuža Jazon</i>	86

V miru in pokoju preživljam stara leta. Lep dan pa me je izvabil na Golovec, da bi še enkrat prehodil steze, ki sem jih kot študent prvošolec tolikokrat oblezel za hrošči in metulji. Kako sem imel tedaj tanko uho za najrahljše škripanje žužka na drevesu, oko za vsako živo stvar v naravi in ko sem zdaj — star mož — hodil po Golovcu, se mi je razgrnil svet mladih dni, ki mi ga je prvi začel odgrinjati moj dobri ded s svojimi zgodbami o živalih.

V lepem spominu nanj sem v duhu vnovič stopil na steze svoje mladosti in obnovil nekaj dedovih zgodb in jim dodal nekaj svojih srečanj z živalmi.

Te vedre zgodbe naj so vam za veselje, pa tudi za pouk, da ne boste hodili po naravi z zavezanimi očmi in gluхими ušesi. Kdor bi tako hodil, bi zamudil pol lepote in bogastva, ki mu ga ponuja življenje.

MEDVED GODRNJAČ

Trentar

V drugi razred ljudske šole sem že hodil. Nekega dne, ko ni bilo šole, sem sedel doma na klopi pri peči in navijal s posukljaja konopno prejo na klobčič. — Rajši bi bil na gmajni med fantiči, ki so tamkaj svinjko bíli. — Kar se vrata na široko odpro in skozi se prikaže visok, plečat mož. Na glavi je imel črn klobuk s pomečkano štulo in z odvihanimi krajci, čez ramo natlačeno bisago.

Meni je navijanje kar obtičalo. Toda ne zaradi klobuka in ne zavoljo bisage. Mož je bil čez brado obvezan z debelo ruto. Iznad nje sta mu gledala velik nos in z brki zavešena gornja ustnica.

»Dober dan, France,« je čudni prišlec pozdravil mojega očeta.

»Ali ste res vi? Trentar, pa na tako dolgi poti!« se mu je začudil oče.

»Deset prelepih jagnječevin, črnih ko noč in mehkih ko žida, sem ti prinesel naprodaj. Na semenj v Kranjsko goro te ni bilo. Prisedel sem nekemu na voz in se potegnil k tebi, ki se trdo pogajaš, pa pošteno plačaš.«

Mož je odložil bisago na klop pri mizi in sedel.

»S čim bi vam najprej postregel, da si oddahnete? Potlej bova šele barantala.«

»Mleka bi prosil. Če ga imate kajpak.«

»Reza, brž prinesi Trentarju toplega mleka!« je velel oče materi, ki je za tujcem stopila v hišo. Tudi mati se je ozrla po tujcu, a takoj odšla v kuhinjo. Ko je bil dobršen lonček mleka pred tujim možem, je ta potegnil iz žepa poseben lijec, si ga nad ovito ruto vtaknil v usta in počasi vlival vanj toplo mleko. Nisem ga le gledal, debelo sem zijal vanj in stiskal klobčič v roki.

»Zdaj kar nehaj in pojdi v Reber k fantinom,« mi je velel oče.

Kakor sem rad šel k družini, sem se bil tako zaveroval v čudnega moža, ki je srebal po lijcju mleko, da sem se obotavljal in mi je moral oče vnovič veleti, naj grem.

Ko sem se vrnil, tujega moža ni bilo več v hiši. Tiščal sem radoveden v očeta:

»Kdo je ta mož? Zakaj ima zavezana usta? Zakaj pije mleko po lijcju?«

Oče me je poučil:

»Dobro si ga zapomni. To je Tožbar, doma iz Trente, iz ozke doline za Triglavom. Tam ljudje silno trdo žive. Krompir imajo samo za velike praznike, drugače ga ne jedo nikoli. Za moko, ki jo morajo vso kupovati, zaslužijo z lesom, ki ga s strmih gozdov pehajo v dolino. Drugo jim pa da večinoma ovca, ki se jih na tisoče pase po

planinah. Tudi Tožbar je bil pastir. Ko je pasel na planini ovce, mu je medved odnašal jagnjičke. Nekega dne se pa srečata ovčar in medved. Ovčar, junak, kakor je še zdaj, kar z gorjačo nadenj. Spoprijela sta se. Medved je oplazil s težko krempljasto šapo ovčarja po licu in mu odbil spodnjo čeljust. Zato je mož obvezan in nič trdega ne more užiti. Zdaj si zvedel, le zapomni si.«

»Revež mož,« sem ves trd od groze vzdihnil. Vso noč se mi je blodilo v sanjah, kako sta se rvala medved in ovčar iz Trente.

Na medvedjem lovu

Ko sem zašel s kmetov v mestne šole, sem se s posebnim veseljem učil naravoslovja. Moja dva profesorja za ta predmet sta bila slovita Konšek in Pavlin. Pavlin, tedaj še mlad, Konšek pa starina z dolgo belo brado. Ko je leta 1885 prišel v Ljubljano cesar Franc Jožef, je obiskal tudi gimnazijo. Stala je tamkaj, kjer je sedaj veliko tržišče za branjevke in kmetice, ki prinašajo pridelke naprodaj. Zbor profesorjev se je zbral v konferenčni sobi. Prvi v vrsti je bil starina Konšek. Cesar ga pogleda in se mu začudi, češ tako star in še zvesto v službi. Konšek pa mu šaljivo odgovori: »Da, da, veličanstvo, jaz sem še iz predpotopnih časov!« Cesar se je namrdnil in brez besede šel dalje. Užaljen je bil. Njegovo veličanstvo ni preneslo nedolžne šaljivke starega, v poklicu zvestega moža. Tako je bilo nekdam.

Ker sem kot deček rasel v naravi in se mnogo potepal po gozdovih pod Stolom, ni čuda, da sem se naravoslovja z ljubeznijo učil. Ronšek me je nekoč poklical h katedru, kjer je visela na steni zbirka hroščev. »No, pa mi poišči v zbirki borovega krasnika in ga opiši.«

Po šoli je zašumelo: »Saj ga še nismo vzeli!«

»Takooo? Pozabil sem. — Vendar ga popiši, če ga poznaš in kaj veš o njem.«

Kajpak sem vedel. Saj sem jih na Golovcu mnogo navlil in prodajal gosposkim součencem. Začel sem. Ko sem nehal, je dejal Konšek: »Fant, ti to reč umeš. Odlično!«

Iz naravoslovja sem zvedel, da je medved zver, ki tehta od 150 do 250 kg, da je doma po vsej osrednji Evropi in Aziji, da ljubi samotarsko življenje, da se hrani le z rastlinjem. Rad uživa sadje, obira jagode, hrusta želod in lešnike, išče si gob, je sladkosnedež, zato vdira v uljnjake, da si poišče medu. Izjemno si privošči tudi ovco, celo mrhovine se ne brani, če je zaresno lačen. Človeku se brundajoč ogne. Če je pa napaden, se razodene moč njegovih šap, kakor jo je okusil Trentar.

Medved ljubi samotno življenje. Ko pa medvedka dobi mladiče, po dva in tudi več, je oče godrnjač v lepih skrbeh zanje. Vsak dan jim prinaša v brlog hrane, dokler jih medvedka ne odpelje, da jih sama izučí, kako se je treba prebijati skozi življenje.

Tako me je v šoli poučilo naravoslovje. Ko sem bil že po raznih službah — bil tudi lovec, a nič prenevaren zverjadi — sem prehodil že mnogo hribov ponoči in podnevi, a medveda še nisem srečal. Šele ko sem bil v Želimljem za župnika, se mi je ponudila priložnost, da sem ga videl.

Ko sem nekega dne pri odprtem oknu bral, se je oglašil pod oknom oskrbnik posestev turjaških grofov:

»Halo, halo, brž zadenite puško na ramo! Na medveda gremo!«

Kdo rajši ko jaz. V naglici sem se odpravil in sva odšla krog Vrha v gozdove za hribom Sv. Ahcà. Na dogovorjenem prostoru so bili zbrani gonjači, oboroženi s koli in sekirami, ob njih grof in dva sinova, pa še dva, trije plemiči iz Ljubljane. Prvi lovec je razlagal gospodi, da je usledil spodaj, v gosto zarasli dolini, medveda. Dvakrat ga je že videl. Ni streljal, da bi ga ne pregnal. Sam pojde z gonjači, da tesno obstopijo dolino. »Strelci se pa razpostavite tu! Toda vsak gospod mora imeti pri sebi še lovca. Nič se ne ve. Medved je mrha, kosmat od pete do vrha.«

Po tej razlagi je višji lovec vso gospodo razpostavil po stojiščih in dodal vsakemu tudi graščinskega lovca. Ko je bilo vse urejeno, sem jaz edini ostal brez stojišča in lovca. Grof Leo je to opazil in se mi skušal opravičiti: »Kaj pa bo z vami, gospod župnik? Sami ste ostali.«

»Nič ne de. Opazoval bom, kako poteka tak lov.«

»Oprostite; nerodno mi je. Vsa stojišča so že zastavljena, pri vseh strelcih so lovci, za vas pa ni ne lovca ne pravega stojišča.«

»Vse v redu. Po tem kolovozu bom postopal in čakal, komu bom čestital. Dober pogled, gospod grof!«

Grof je bil zadovoljen. Previdno me je še opozoril: »Če bi se le primerilo, da bi videli medveda, ne streljajte mu na zoper. Nevarno! Streljajte le za njim!«

Grof je odšel na stojišče, jaz po kolovozu med gostim bukovjem. Dolgo je bilo vse tiho. Čez čas pa zaženejo gonjači silen krik: »Guarda! Medved!« Koli so zaropotali po deblih, krik in hrup gonjačev je naraščal. Ustavil sem se pri starem hrastu in prisluškoval. Hipoma pa je ropot in krik gonjačev utihnil.

»Aha, izmaknil se jim je,« sem pomislil.

Vtem sem že zaslišal hreščanje suhljadi, šum listja in razločil skoke zverine. Vse to je šlo naravnost proti meni. Srce mi je začelo divje razbijati. Kaj sedaj? Sam sem. Pogledam na hrast. Predebel je za pležo, prve veje previsoko. Nanj ne morem.

Medvedovi skoki so se bližali. Roka se mi je tresla, ko sem napel petelina na puški, jo stisnil k licu ter oslonil na hrastovo deblo. Že sem slišal hropenje bežečega medveda. Kot blisk me je obšlo grofovo svarilo: »Ne streljajte mu na zoper!« Kako bi tu mogel drugače? »Kar bo, bo,« me je spreletelo. Stisnil sem karabinko, po meni je vse zagomazelo. Skoke, hreščanje in hropenje sem slišal že tako blizu, da sem zapičil oči v goščo pred seboj in čakal, kdaj sprožim. Prepričan sem bil, da medved vsak hip pomoli bučo skozi grmovje. Ni je.

Svoj beg je sprevrgel in udaril na levo. Črni trn, robida, češmin — vse je bilo tako gosto zaraščeno in prepletено, da zverine skozi tako goščo ni mikalo. Skočil sem od hrasta in stopil na kolovoz. Videl sem medveda, ki je bliskovito planil z brežiča, preskočil kolovoz in se pogreznil v gosto bukovje. Ob skoku sem opazil, da mu je dlaka na glavi in na hrbtu naježena, gobec je imel široko odprt in iz njega mu je mahal rdeč jezik. Legel sem na tla in buljil oči pod bukovjem v nasprotni breg v upanju, da se zver tam kje pokaže. Res se je za sekundo posvetil njegov črni kožuh. V to liso sem sprožil. Nesmisel! Nekaj sto metrov daljave in pol sekunde časa! Sprožili so razburjeni živci. Hudo sram me je bilo, saj sem bil prepričan, da ga zadeti ni bilo mogoče.

Na moj strel so se naglo zbrali gonjači in prihajala je gospoda. Najrajši bi bil pobegnil. Grof je želel vse natančno vedeti. Izmeril je dolžino skoka in ugotovil: Pet metrov! Gonjači so v gosjem redu prišli tudi po kolovozu. Velik čeljustač med njimi se je naraščal: »Ho, sedaj naj pride medved! S tole vejarico ga bom kresnil po glavi.« V tistem trenutku plane medved iz grmovja naravnost mimo njega. »Junak« se je sesedel, vejarica mu je padla iz rok in prebledel je ko zid. Gonjači so onemeli, potem pa zagnali krik, da bi privabili strelce. Saj so res prihiteli, a medved je bil že daleč v bukovi globeli.

Jaz sem se tiho izmuznil iz družbe. Edinole od grofa sem se poslovil. Smehljaje se mi je segel v roko: »Srečo ste imeli, da se vas je ognil. Če bi bili streljali, bi bil planil na vas in vas na kosce raztrgal.«

Medved in ovčar

Povedal sem svojo zgodbo o medvedu. S tem brčonom medvedom pa je povezanih vse polno drugačnih zgodb. Nekaj teh mi je pripovedoval ded, ko sva sedela zimske dni pri topli peči.

Moj ded Joža je bil za mojih deških let že pravi starček. Saj je bil rojen tedaj, ko se je pisalo 1796. Doživel je Napoleona, tistega cesarja, ki si je sklenil podvreči ves svet, a je nazadnje zapuščen čakal smrti na majhnem otoku Sv. Heleni. Ded je torej videl Francoze, ki so iz Slovenije ustanovili Ilirijo. Zelo jih je hvalil. Francoski vojaki so bili prijazni. In pri nas jim je bilo hudo všeč. Ko je prišlo povelje, da morajo proč, in je na Planjevi za vasjo zapel boben, so mnogi jokali. Edino, kar jim je očital, je bila silna sla na kokoši, jajca in maslo. Noben dihur bi ne bil tako iznajdljivo ovohal vsakega kurjega gnezda kakor ti vojaki in zlepa bi ne bil kdo tako pretkan, da bi bil skrivši otel vsak skrit lonec masla, kakor so ga Francozi. O Belčevi botri je pravil ded, da je skrila lonec masla pred vojaki v koprive. Francozi ga tam res niso našli, zato pa so ga našle mravlje, ki so v celih procesijah hodile v koprive, dokler ni bil lonec prazen.

Moj ded ni znal ne brati ne pisati. Toda njegova glava je bila kakor nikdar dobrana knjiga. Za stoletje nazaj je pomnil vse, kar se je zgodilo doma in tudi drugod po svetu. Odkar sem videl Trentarja, ki mu je medved s taco odkrhnil čeljust, sem tiščal v deda, naj mi kaj pove o medvedu.

Ded je pripovedoval.

»V planini pod Stolom — tam si že bil — je pasel jarce ovčar. Golidrež smo mu rekli, čeprav mu je bilo ime Jokelj. Ko so ga opomnili, da se klati krog planine medved, se je naraščal, češ da se ga nič ne boji. ‚Naj se le srečava! S sekirico ga bom česnil na njegovo kosmato pamet, da bo imel za zmeraj dovolj.‘ — Veš, pastirji v planini so imeli za pasom vedno sekiro, da so po stagnah kaj otrebili in napravili bolj pripravno pot živini. — No, nekega dne žene na večer Golidrež svoj trop ovca proti bajti. Ali mu ne prigrdnja medved iz grmovja? Ovce so ga opazile in jo udrle kot nore z brega ter se razkropile na vse strani. Golidrež seže za pas po sekiro in gleda medveda. Medved, seveda, njega tudi. Celo na zadnje noge se je postavil, kakor bi hotel reči: ‚No, pa se dajva!‘ Golidrež, ne bodi len, stopi proti njemu, dvigne sekiro in zamahne. Brčon medved jezno zagodrnja in s šapo odbije zamah, da je sekira kar sfrčala v goščo. V hipu je Golidrežu padel ves pogum v hlače. Ucvrl jo je proti bajti, da so mu cikle klopotale, dokler se mu nista

obe sneli. Ni jih utegnil pobrati. Bos je drvel dalje. V zadregi je pozabil, da bi bil pogledal za ovčami. V bajti je hitro zarinil burnik na vratih in ves zasopel čakal. Medved za njim ni tekkel. Počasi je prihlačal do koč. Prijel je za leseno kljuko na vratih tako trdo, da jo je koj odlomil. Vsa bajta se je stresla. In Golidrež tudi. Potem je medved praskal po vratih in iskal, kje bi jih zagrabil, da bi vdrl v koč. Ni mu uspelo. Vrata so bila močna, iz ročno tesanih plohov.

Ko se je medved naveličal vrat, je obgodrnjaval vso koč. Krado ob koči lepo zloženih drv je razmetal; kar je bilo še nerazžaganih goli pred koč, jih je spehal po bregu. Slednjič je opazil vrh strehe, stesane iz brun, majhno lino. Ta je bila za dimnik, kadar si je ovčar ob zaprtih vratih kuhal. Medved se je vzel do line in otipal v njej železni križ. Tako ga je zgrabil, da je kar zahrešcalo. Izdrl ga ni. Jezno je pomolil gobec skozi lino in brundal, brundal. Kakor bi rekel: Jokelj, Jokelj, pridi, če si junak. Ovčar se je stiskal v kot, se od strahu križal in tiho klical vse svetnike na pomoč.

Dokaj nizko je že stal na nebu Šmarni križ, ko se je medved le ugnal in utrudil. Zato se je zavalil tik pred vrata in zasmrčal.

Golidrež je čepel na svojem pogradu. ‚Lepa reč,‘ je premišljeval. ‚Sedaj imam čuvaja pred durmi. Bog se me usmili; ujet sem.‘ Rad bi si bil zakuril. Ni si upal. Brez

večerje, ki mu jo je medved tako grenko osolil, je ždel na pogradu in čakal jutra. Ko se je začelo daniti, se je vzel do line in prisluškoval. Mrkačev zvonec se ni oglasil. O ovcah ni bilo ne duha ne sluha. A neko izgubljeno jagnje, ki se je bilo odtrgalo od tropa, je blejalo. Takrat se je tudi brundač pred vrati razgibal. Izkolehal se je z ležišča in jo mahnil za glasom vekajočega jagnjeta. Golidrež ga je videl skozi lino. Odleglo mu je. Ni dolgo oprezal, je že videl medveda, ki je nesel jagnje v naročju. Kar po dveh je koračal in izginil v bukovju. Ovčar si je odahnil, stopil ven po trske in si zakuril na ognjišču, da bi si kaj skuhal.

Kmalu pa se oglasi na vratih: bum, bum! Golidrež se prestraši.

„Kdo je?“

„Odpri, lenoba grda. Ovce so na vse plati raztepene po rovtih. Ti pa še ležiš!“

Jokelj je spoznal po glasu Vrencetovega fanta. Odri- nil je zapah. Ves preplašen mu je povedal, kaj in kako je prebil noč.

„Brž teci domov, skličič vas in naroči, da pridejo mož- je na medveda. Če jih ne bo, popustim pašo in pojdem domov.“

Vrencetov je pri priči stekel v dolino.

Pod noč jih je prišlo dokaj. Oboroženi so bili s koli in sekirami, celo gnojne vile je imel nekdo.

„Nocoj pride medved spet po večerjo. Zato koj na stražo,‘ jih je silil Golidrež.

Ovčar je šel s to vaško vojsko, da ji pokaže, od kod prihaja medved. Vojska je posedla po tleh in po štorovih. Ovčar se je pa hitro vrnil k bajti in trdno zarinil za pah. Bal se je drugega medvedovega obiska.«

»Ali so ga, medveda?« sem se radovedno vrnil v dedovo povest.

»E, tako so ga dobili, da so mu vsi pokazali pete. Še pesem je nekdo zložil o tej vojski:

*Tam gori pod Stolom
vsak z enim kolom
so stražo držali,
medveda čakali.
Se medved prikaže,
je konec te straže.
Le Jaka jo z jezo
popleza na brezo.
Samo Gros mu je bil kos,
ki je tekkel koj bos.«*

Medved na hruški

Burja je vrtinčila gost in droben sneg, da so bila vsa pota zametena. Vaščani so se tiščali gorkih peči in čakali, da se vihra unese, preden bi napregli rtiče in šli v gozdove po hlode. Tudi ded — dešček smo mu rekli — je sedel na klopi pri peči in robkal koruzne storže. Tedaj še niso poznali strojev za robkanje koruze. Vse so morali opraviti na roke. Pri deščku sem sedel in mu pri robkanju pomagal, kolikor so zmogli moji še drobni prsti.

»Povejte mi še kakšno zgodbo o medvedu,« sem ga poprosil.

»Ej, ti si pravi. Same zgodbe ti rojijo po glavi!«

»Ko so tako lepe.«

Ded se je vdal in začel.

»Že proti jeseni se je nagnilo. Bob je lepo polnil stroke, tudi fižol je lepo kazal. Pa se primeri nekih noči, da je bil bob grdo osmukan. Pritličnemu fižolu se je tudi poznala škoda. Turščica, še vsa mlečna v zrnju, je bila oropana storžev. Vaščani so se jezili in grdo obrekovali gostače in bajtarje. ‚Ti nam hodijo v škodo, berači snedeni! Delajo naj, delajo, ne pa da se maše in pasejo po tujem.‘ — Grabčevka je trdila, da je videla na njivi vtis-

njeno boso peto. Zelo razhojeno. Gotovo sled kake stare, lene gostje. Nekateri gospodarji so se pomenkovali, da bo treba ponoči postaviti stražo. ‚In gorje se ga babnici, če jo zalotimo. Tako jo bomo preklestili, da bo črna.‘

Iz vseh teh naklepov ni bilo nič. Poljske tatvine so se pa še dalje sledile na raznih njivah.

Tamle konec vasi, kjer se danes pravi pri Kozomernikovih, je stala prej revna lesena hišica. V njej je živela vdova Liza. Lovila je dnine po vsej vasi, naj je bilo ob pletvi, žetvi, senu ali mlačvi. Pridna in sposobna, da so se gospodinje spopadale zanjo. Zato ni bilo lačnosti pri hiši, čeprav ni imela nič zemlje razen vrta v bregu proti gmajni. In pa sina je imela, fantka dobrih sedem let. Moža je bil v gozdu pritisnil hlod, da je pri priči izdihnil. Na njenem vrtiču ni bilo drevja razen zelo lepe hruške ržišnice. Tako ji je bilo ime, ker je z ržjo vred že zorela. Fantek — Lukec je bil — je vsako jutro z materjo zgodaj vstal in vselej stekel pod hruško gledat, če se je čez noč kaj mednih nakapalo po tleh. Nekega jutra pa se začudi, ko ugleda na tleh polno hrušk. Ozre se kvišku in kaj je bilo? V vrhu hruške stoji črn mož in trese veje. Lukec plane v hišo po mater.

‚Mama, mama! Mož trese hruško. Vso polno jih je na tleh!‘

„Grdavs grdi, da ga le sram ni, nama odžirati edini sad, ki ga imava,“ se je razjezila vdova Liza.

Naglo je z burklami porinila lonec v peč, nato pa pohitela za Lukcem na vrt pod hruško. Toliko da se je ozrla proti vrhu, je prestrašena zakričala: „Kriste, medved je na hruški. Beživa!“ Stekla sta v hišo, se zaklenila in pri odprtem oknu začela vpiti na pomagaje.

Ob krikju je medved prigodrnjal na tla in začel golatiti kar cele hruške.

Sosedje so na klic prišli, a nihče si ni upal blizu. Medved se zanje nič ni zmenil, brundal je in grabil po hruškah. Ko se jih je do sita nažrl, se je mrmrajoč odzibal proti gori.

Gospodarjem je pa Lukec odkril pravega poljskega tatu. Sram jih je bilo, da so tako obrekli gostače in bajtarje.

Le zapomni si za vse življenje,« me je poučil ded, »česar sam ne vidiš, ne obešaj na druge. — Jezik ni iz železa, pa zbode, da zaboli.«

Medved čebelar

Dan za dnem je snežilo. Naletelo se ga je že dokaj nad koleno. Pota niso bila niti pregažena, kaj šele odkidana. Oddaljeni otroci tudi do šole nismo mogli. Zato sem spet sedel pri peči ob dedku in mu pomagal robkati koruzo. Vnovič sem ga nadlegoval in nisem odlegel, dokler ni začel z novo zgodbo o medvedu.

»Ali veš za Kuharjevo hišo tam blizu šole?«

»Vem, vem. Lesena je in majhna okna ima. Še manjša ko naša.«

»No, zdaj ti pa povem zgodbo o treh Kuharjevih fantih. To zavoljo tega, da zveš, kako iz take lesene hiše pridejo časih bolj modri ljudje kot iz gosposkih graščin.

Pri Kuharjevih — pisali so se za Janša — so bili trije fantje: Tone, Lovrenc in Balant. Vsi trije bistro glave. Izmed teh sem enkrat videl samo Balanta, ko je prišel z Dunaja domov na obisk. Vsi trije so imeli roko kakor nalašč za risanje in slikanje. V dunajskih šolah so se tako izučili, da so dosegli imenitne službe. Šolanje jim je plačevala država. Posebno pa je zaslovel najstarejši, Tone. Le zapomni si: Imeniten ni postal zaradi risanja; čebe-

le so ga povzdignile tako, da ga je sama cesarica Marija Terezija izbrala za učitelja čebelarstva po vsej državi.

Ta Anton Janša je začel čebelariti že doma, preden je odšel v dunajske šole. V brezniški — takrat še rodinski — fari ni bilo vasi brez čebelnjaka. Tudi Anton Janša si ga je postavil, večjega in lepšega, kakor je bil prejšnji. Še danes stoji.«

»Že vem. Kuharjev Primož mi je dal sat medu.«

»Ej, ti sladkosnedež! Ali si beračil zanj?«

»Nisem. Samo pogledal sem v čebelnjak.«

»Ali si se Primožu zahvalil?«

»Stokrat boglonej sem mu rekel.«

»Prav. Takrat, kakor še zdaj nekateri, so čebelarji od nas vozili čebele na pašo na Sorško polje na ajdo, ko je bila v cvetu, v gozde Zavrhom na vreso in smreko, če je medila. Anton Janša je imel po sto panjev čebel. Zato si je stesal Zavrhom velik, trden čebelnjak. Vedel pa je dobro — saj so vsi vedeli — da je medved hud volk na med. Če se je ta brčon klatil po naših gozdovih, ni bil noben čebelnjak varen pred njim. Vdiral je vanje in s taco segal v panjiče po satje z medom.«

»Ali ga niso čebele nič pikale?«

»So ga. Toda kaj bi sirote ob takem kosmaču? Do kože mu niso mogle, z nosa si jih je pa trebil z neobčutljivo šapo. — Torej na gozdni planji pod Bidgovcem si je Anton Janša, Kuharjev Tone, stesal močan čebelnjak.

Dobro je vedel, da je medved čebelam nevaren. Ko ga je stavil, je pazil, da je bil uljnjak obrnjen na deseto uro. Na jutro ni dobro, na popoldne še slabše. Ob delu pa je že preudarjal, kako bi svoje ljube čebelice zastražil pred sladkosnednim roparjem. Ali ti je ne ugame bistra glava? Vsak čebelnjak ima velik, zaokrožen napušč. Za konca napušča je čebelar Janša pritrdil dve močni bruni, ki sta moleli za več pedi mimo strehe. Nanju je pripel dve verigi. Na vsako bruno eno. Na verigi je priklenil okrogel hlod. Vanj je nabil na oba kraja priostrenih žebljev. Hlod je visel za medvedovo višino od tal. Ko je bilo tako vse pripravljeno, je Tone pripeljal za poln čebelnjak panjev na pašo. Posedel je. Čebele so radovedno ogledovale viseči hlod, a so se ga naglo navadile in letale pod njim in nad njim na vresje, ki ga je bilo vse rdeče po bregoviti. Čebelar Anton je vesel odšel domov. Za trdno pa le ni bil prepričan, ali bo stražar — hlod — pregnal medveda. Zato je vsak dan prihitel gledat k čebelam.

Teden dni ni osledil nobenega znamenja, da bi bil kdo šaril krog čebelnjaka. Ko je pa prišel osmi dan, je ves trd obstal. Pred čebelnjakom je bila trata pomendrana. Nizko koritce za napajanje čebel je bilo izrvano in zadegano po brežiču. Antonu je bilo takoj jasno. Medved je ovohal čebele in se prišel gostit. Stopil je pred čebelnjak, šel vanj, a vse je bilo v redu. Čebele so mirno in pridno letele in nosile obilno žetev. Čebelar se je umiril.

Najmanjše škode ni zaznal. Potem si je natančno ogledal hlod. Mnogi žebliji so bili krvavi, medvedje kocine so ležale po tleh in po hlodu. Čebelar je hlod kar pobožal in ga pohvalil: Dobro si stražil.

Medved je prišel ponoči. Z glavo je trčil v okovani hlod. Jezen ga je odpahnil, a hlod se je, obešen na verigi, vrnil in ga butnil po glavi. Medved se je ritenski odmaknil, razgibani hlod je še zvonil sem in tja. Medved vnovič nanj. Zgrabil ga je s tacami, a prijel za priostrene žeblije, da se mu je pocedila kri izmed krempljev. Sledovi krvi na hlodu so pričali. Ko se je medved naveličal rvanja s hlodom, je upehan sedel in jezno renčal. Hlod je po malem še zvonil sem in tja. Medvedu šine drugačna misel v trmo. Vzpne se in poskusi splezati po verigi. Z zobmi se zagriže vanjo — Janša je opazil rise na zarjavelih členih verige. Ko bi bila konopna vrv namesto verige, bi jo bil kosmatin pregriznil. Utrujen in užejan je polokal iz koritca vodo, koritce pa izgrebel in ga vrgel po robu.«

Ded je zgodbo končal in dodal: »Francelj, sedaj pa h knjigi! Od samih zgodb ne boš ne sit ne učen.«

Dren cvete

Odjuga je pritisnila. Sneg je kopnel, da so po vseh stezah in kolovozih drli potoki z bregov na vas. Sanke so morale v pokoj. Na Rebru so se pokazale prekopnje. Šli smo tja in trgali teloh, ki je prvi pribodel iz zemlje in se razcvel. Tudi za ptiči smo oprezovali, ki so živo prepevali, svatovali in že znašali gnezdeca. V hiši za nas otročaje ni bilo pripravnega dela. Starši so nas gonili h knjigam, ki nam niso nič kaj dišale. Saj smo se šole hitro naveličali, a tudi v hiši nas ni strpelo. Zato sem se rad oprijel deda, ko je zadel grablje na ramo in odšel na travnik trebit. Tam sem mu pomagal pograbljine znašati na kupčke. Dal mi je celo žveplenko, da sem trebež zažgal. Po vseh travnikih se je kadilo, povsod so goreli trebeži.

Ded med delom ni prida govoril. Ko je čistil dokaj veliko grobljo, na kateri je sredi ščavja rastel skrivenčen dren, sem ga radoveden vprašal:

»Zakaj je po vsem polju toliko grobelj? Ali bi ne bilo lepše brez njih?«

»Prav sodiš, radovedni modrijan tak. Ko bi te groblje neke noči veter pometel z naših polj in travnikov, bi mu

bili hudo hvaležni. Seveda pa veter pometa le suho listje, kamenja ne more, zato — vidiš — te stare groblje tako trdno stoje.«

»Zakaj so pa zrasle?«

Ded se mi je nasmejajal:

«Zrasle? Saj niso gobe. Ljudje so jih naredili.«

»Le zakaj? Da so za napotje!«

»Ljubek moj, tudi ti si nam s svojo porednostjo večkrat za napotje, da te mora očka časih za sladke prijeti. Groblje so bile davno ljudem zares hudo napotje, ko še niso bile groblje, marveč razmetane skale po travnikih. Le poslušaj in si zapomni:

Pred mnogimi tisoč in tisoč leti, števila jim nihče ne ve, je bil po vsej Gorenjski sam led. Pridričal se je izpod Triglava in od vseh gora krog njega. Noter do Ljubljane je segal. Ko so prišli drugi časi in je nastalo po ledenem mrazu gorko, se je tudi led stajal. Toda pod njim se je na kopni zemlji pokazalo polno skal, okroglih, debelih in drobnih, tudi gramoza in peska. Od tega triglavskega ledenika pa ni ostalo drugega kakor reka Sava. Saj jo poznaš?«

»Bil sem že na Bledu in sva šla z očetom po mostu čeznjo.«

»Ko je bil tu sam led, ljudi ni bilo. V kaki votlini mor-da, od koder so hodili loviti zverino. Polagoma pa so se ljudje tu naselili. Prav različna ljudstva, taka, ki jih da-

nes nič več in nikjer ni. Skoro poldrugi tisoč let je, odkar so prišli semkaj Slovenci, naši pradedje, sami pridni kmetovalci. Ti so potrebovali za živino travnike, za svojo hrano njive.

Lej, in takrat se je začelo vse drugačno trebljenje, kot je moje. Morali so posekati drevje, znositi skale in kamnje na kupe, da so dobili gladke senožeti in rodovitne njive. Kamnja, ki ga je ledenik privalil z gora, niso mogli znositi v Savo. Na kupe so ga znašali in tako, lej, so zrasle groblje.«

Ded se je oprl na grablje, da si je natlačil čedro. Medtem sem opazil prve rumene cvete na skrivenčenem drevenu vrh groblje.

»Dren že cvete! Kmalu bo imel tiste kisle češnje. Saj sem jih večkrat že obiral.«

«Francelj, tvoja je bosa. Dren prvi cvete, zadnji zori. Zato je o njem takale pripovedka. Medved brčon zleze za pozimi v brlog, v skalno votlino in zaspi. Vso zimo prespi.

Ko ga je nekoč pomlad zbudila, je prilezel na dan. Lačen je bil. Zato je vohal po hribih in dolinah, kje bi že bilo kaj ugrizniti. Zašel je tudi na polje in se pasel po zelenem ozimnem žitu. Ko je zagledal na groblji dren v cvetju, se je razveselil — kakor ti, neumnež — češ: 'Kmalu bo dren zrel, ko prvi cvete. Tedaj ga pridem obirat.'

In tako je hodil medved vse poletje in ogledoval dren. Če je zeleno, kisko drenuljo pokusil, jo je izbrusil iz gobca. Prekisla, neužitna je bila. Ko so drugod zorele češnje, celo kaka rana hruška je bila že dobra, so bile drenulje še kisle ko vrisk. To je medveda tako ujezilo, da se je togoten lotil dreva in mu za kazen zvil in skrotovičil vse veje. Zato še danes ne boš videl lepo raslega dreva. Vse je v njem zvito in zverženo. Le poglej ga, tegale na naši groblji.«

»Ali zato je tak!« sem se na glas čudil.

Zazvonilo je večernico, po polju so goreli trebeži, ded je zadel grablje na ramo in sva šla proti domu.

LISICA ZVITA TICA

Žival in človek

Žival in človek sta med seboj tesno povezana. Kaj bi počeli brez mleka, ki nam ga daje krava molznica? — Kako bi prevažali težke tovore, kako orali njive, če bi ne imeli volov in konj? (No, danes jih orje traktor, porčete. Res je; kljub temu brez konja še ne moremo biti. Preden bodo grudasti in strmi kolovozi, po katerih nam prevaža, zlasti pozimi, edinole konj les v dolino, prena-rejeni v lepe ceste ali pa bodo napeljane vzpenjače, se bo odteklo še mnogo vode v morje.) Ovce nam dajejo volno, ki je nobene umetno napredene niti ne prekosi-jo. Krulec pujsek nam beli žgance in vse jedi, kuža nam straži dom, nas tudi kratkočasi in lovcu goni zverjad pred puško. Brez mačke kmečki dom ne sme biti. Kdo bi potem preganjal miši, to glodajočo nadlogo? Kdo nam obira in zatira milijone škodljivcev — gosenic in druge golazni — če ne ptice? — Razen domačih živali je povsod tudi divjačina: od dolgouhega zajca, ki nam obje-da zelenjavo, pozimi obgrize mlada sadna drevesa, do požrešnega roparja volka, kosmatina medveda in do premetene tatice lisice, ki si za obed rada privošči kuro ali piščanca iz kmečkih dvorov. Vsi ti so res škodljivci, a

vsak po svoje tudi koristni. O živalih, koristnih i n škodljivih, nam ljudska šola — vsaj za mojih deških let — ni skoraj nič povedala. Drdrali smo poštevanko in se iz glave gulili malo pomembna berila, časih tudi veselo čakali, ko je součenec zatožil tovariša, ker je bil razdril kosu gnezdo in mladiče pometal na tla, da je prišel pred sodbo in se seznanil z učiteljevo šibo.

O inedvedu že veste, da je najtežja in najmočnejša zver pri nas in po vsej Evropi. Lisica je pa majhna, na pogled zelo ljubka zverinica. Toda med vsemi živalskimi tatovi in roparji najbolj zvita, prebrisana, previdna, a tudi drzna, da je čudo. Vsi narodi imajo o njej zložene pesmi in napisane prigode. Tudi naši dedje so o njej zložili pesem:

*Lisica je ena kunštna zver,
v skalovju ima svoj kvartir.
Pa z repkom mahlja,
pa s kremplji kremplja
in vpraša, če je star jager doma.*

Lisica dobi v začetku maja po štiri, tudi še več mladičkov. Vsaj en mesec pred tem dogodkom skrbno išče pripraven in varen kotiček za novo družinico. Ko odkrije votlino, kamor drži temen rov, si najprej več dni ogleduje okolico. Njen nos usledi vsako človeško in zverinsko stopinjo. Če se ponovi sled, lisica zaradi nevarnosti za-

vrže odkrito duplino in si poišče drugo. Tam se s skrbjo loti posteljice za mladičke. Na tanke, usahle vejice, ki so nekake vzmeti, da ni gnezdo na mrzlih tleh, znaša droben, suh mah. Povrh tega nastelje mehke dlake, ki si je napuka s sebe. Prve dni, kar so mladički na svetu, se ne gane od njih. Nobena lačnost je ne izvabi iz dupline. Ko so mladički že toliko dorasli, da so sposobni za jed, jim začne neutrudno donášati hrano: črve, ličinke, bube, tudi jagode, dokler niso toliko krepki, da zasadijo zobke v petelinje bedrce. Tedaj pa jih lisica vodi že iz teme na sonce. Pri njih sedi, ko se poredno igrajo, in tudi sama se igra z njimi. Kmalu jih pelje tudi na sprehod. Začne jih učiti, kako je treba loviti miško, pokaže jim, kje naj pokrempljajo, da se izvali iz zemlje tolst črv. Taka je lisičja šola življenja.

Lisica izropa vas

Sredi majnika je bilo, ko me je dedek povabil, da sem šel z njim na travnik. Suha krma nam je potekala, zato je bilo treba nakositi zelene za naši kravici. Veselo sem poskočil in se vpregel v samotezni kinkež na dveh kolesih. Ded si je pripasal oselnik in zadel na ramo koso in grablje. Ko je dokosil in naložil, je sedel pod lipo, da bi si natlačil čedro. Jaz sem se stisnil k njemu, prepričan, da zvem zgodbo. V tistem hipu sem zagledal, kako se je potegnilo iz rži nekaj rjavega.

»Ded, glejte kužka. Nekaj nese!«

»Kakšen kužek? To je lisica! Mladega zajčka nese.«

»Lisica?« sem se začudil. Dotlej še nobene nisem videl.

»Da, da, lisica tatica je. Glej jo, kako urno jo pobira proti Rebru. Zajčka nese mladičem, ki jih ima kje v Pečeh.«

»Kako je ujela zajčka?«

»Zajček je v rži spal, ko se je šla stara zajklja past. Lisica se je priplazila do njega in — čavs — po njem!«

»Revček zajček. Lisica je hudobna.«

»In pretkana, pretkana! Ko te vidim, kako komaj čakaš zgodbe o lisici, ti jo povem. Saj veš, kje je pri Lukanču?«

»Vem. Lukančev Janezek hodi z mano v šolo.«

»Tista hiša, kot veš, stoji prav blizu gmajne. Celo jato kokoši in piščancev imajo Lukančevi. Pri nobeni hiši jih ni toliko. No, in predlanskim se je zgodilo, da je iz vasi vsak dan izginila kokoš, tudi po dve; pri vseh hišah so jih pogrešali. Pri belem dnevu jih je zmanjkalo, ko so se pasle krog domov. Gospodinje si jih že kar niso upale izpustiti iz kurnic. Ko so se ženske na večer sešle pri studentu, da natočijo vode za večerjo, so si pripovedovale o kurah ali piščancih, ki so izginili. Res ni bilo hiše, da bi ne bilo pri njej kaj ukradeno. Le Lukanca se je pohvalila, da niti ene kokoši ne pogreša. Vse so se čudile. 'Tik gmajne ste. Če krade lisica, bi ji bilo do tvojih kokoši najbliže.'

,Zato pa pravim in še rečem,' se oglasi druga gospodinja, ,kure nam krade krščena lisica. Ciganka najbrž.'

Žene so ugovarjale: ,Ciganov že dolgo ni bilo videti.'

,Saj so v vasi ženske, ki niso nič boljše od ciganov.'

,No, no,' je ugovarjala Lazarica. ,Ne sodi, če ne vidiš.'

Soseda ni odnehala. ,Ali še pomnite rajno Žežljo? Saj nihče ni vedel, od kod jo je zaneslo k nam. Pred njo ni bila nobena kura varna. Na tele oči sem jo videla. Na trnek, ki ga je imela otvezenega na vrvcu, je nataknila

črva, deževnico, tudi zrno koruze. Šla je h kokošim: put, put, put! in vrgla črva. Kokoš po njem, trnek se ji je zapičil v grlo — Žežlja je potegnila, hops, in kura je bila njena.'

Večer za večerom so se še vrstile pri napajalnem koritu ob studencu povesti gospodinj o pogrešanih piščancih in kurah. Edino Lukanca je trdila, da svojo jato kur vsak večer prešteje in da ji dotlej še ne manjka nobena.

Šele čez kakšne tri tedne je Lukančev pastir odkril skritega tatu. Poznega popoldneva, ko se je že začelo mračiti, je gospodar Lukanc poslal pastirja s polja domov po sekiro. Oklestiti je hotel nekaj vej na lipi.

Pastir je pritekel domov. Na voglu hiše se je ustavil, kakor bi bil zmrznil. Pod mlatilnim podom nad obokanim hlevom je pomolila glavo čez zid lisica. Ko je videla, da ni nobene nevarnosti, je poklicala za sabo pet mladih lisičk, jih odpeljala po zidu do stopnic in hitro zbežala z njimi prek vrta v gmajno proti Pečem. Taka je zvita lisičja butica. Vso vas je oropala, le pri Lukancu se ni dotaknila nobene kokoši, da niso izsledili nje in njene zalege.

Dolgo si me zamudil. Naglo se naprezi, pojdiva!«

Ded mi je tiščal voziček in kadil čedro. Ko nisem odlegel z vprašanji, me je zavrnil: »Molči in vleci! Kdor pri delu klepeta, ni prida delavec. Hi, konjiček!«

Lisica si preganja mrčes

Navihanost lisice mi ni hotela iz glave. Prepričan sem bil, da dedek ve o nji še drugačne zgodbe.

Čakal sem priložnosti.

Ko sem lepe nedelje prišel od večernic, je ded na trati pred hišo ležal in spal. Tiho sem sedel k njemu in čakal. Nisem dolgo. Ded se je zbudil. Prav takrat sem se popraskal po hrbtu.

»Ali si bolho nalezal?« se mi je nasmehnil.

»Tako me grize,« sem rekel in se vnovič popraskal.

»Uh, ena sama te ne bo ujedla. Od kod si jo le dobil? Saj domača ni. Mama in teta Neža sta preveč pridni in natančni. Vsako počita.«

»Teh sitnic bi res ne bilo treba,« sem se vnovič popraskal.

»Tudi te so potrebne. Za lenuhe, pravijo. Lenuh ves dan poseda in polega brez dela. Zato ga grizejo bolhe, da se vsaj takrat zgane, ko se praska.«

Da bi zaradi praskanja ne bil prištet med lenuhe, sem kar zviška vprašal:

»Ali ima lisica tudi bolhe?«

»Ima jih. A si jih zna tudi pregnati.«

Sva že pri zgodbi o lisici, sem vesel pomislil, ko sem sprožil, kar sem si želel.

»Kako jih preganja?«

»Ne muc ne kužek, nobeden tega ne zna. Samo prebrisana lisica. Sam je res nisem videl, a pravili so mi tisti, ki so več v gozdu ko doma. Ti že vedo.«

»Povejte mi!«

»Po svojih tatinskih potih po hlevih, po kurnicah in tudi od živali, ki jih lovi, se jih naleze. Kokošjih pršic, drobnih uši, še prav mnogo. Ko jo vsa ta golazen le preveč ščiplje in grize, si lisica nabere šop prav mehkega suhega mahu. S tem šopom v gobčku gre k vodi: k potoku, k reki. Tam se ustopi na breg in pomoči v vodo košati svoj rep. Ne vsega, samo konček. Golazen začuti mokro in mrzlo vodo, pa beži pred njo. Lisica se ritenski pomika proti vodi. Za repom pomoči v vodo zadnji del telesa. Dolgo ga podrži v njej. Golazen mrgoli in išče suhega prostora na lisičjem životu. Lisica ne odneha. Na vrsto prideta trebuh in hrbet. Tudi to dvoje tone v vodi in golazen se preriva proti vratu. A tudi vrat je kmalu zalit z mrzlimi valčki. Begunci se gnetejo lisici krog oči, na smrček se otemajo. Smrček je pa pokrit z mahom. Tja, na suho plane golazen in se rešuje v mahu. Takrat se lisica naglo potopi, izpusti šop mahu iz gobčka, odplakne ostanke mrčesa z nosa in puhne iz vode. Golazen se je na mahu odpeljala po vodi. Lisica si otrese mokro

dlako, pogleda za mahom, ki se vrtinči po valovih reke, vošči tej barčici srečno pot in leže na sonce, da se po tej neljubi kopeli posuši in dobro ogreje.

No, ali je prebrisana ali ni?« me je vprašal ded.

»In še kako!« sem mu pritrdil.

Ded me je hudomušno pogledal.

»Zdaj me bolha nič več ne grize,« sem se mu pohvalil.

»Nemara se je zbala, da ne pojdeš kakor lisica z njo v vodo,« se je ponorčeval ded.

Lisica in vrane

Ko sva neke nedelje z dedom sedela na trati ob hiši, je ded potegnil iz žepa mošnjiček za denar. Ko ga je odvezal, je segel vanj in iz njega vzel štirak. To je bil bakreni novc, za kar si kupil zavitek tobaka.

»Na ga,« mi ga je pomolil, »steci hitro v opalto — tako so tedaj z laško besedo rekli trgovini za tobak — in prinesi zavitek tobaka. Če se podvizaš, da se brž vrneš, boš zaslužil še eno lepo zgodbo o lisici.«

Skočil sem skozi vas, da mi je pesek letel izpod bosih nog. V nekaj minutah sem prisopel s tobakom.

»Tako si bil nagel, da si zgodbo zares zaslužil.« Ded si je natlačil čedro, ukresal gobo in tlečo pritisnil pod pokrovček čedre.

»Ta zgodba je že dokaj stara, pa resnična. S temi očmi sem jo videl. Lepega nedeljskega dne sem šel v polje. Ob koncu naše njive je rastel na groblji košat leskov grm. Danes ga ni več. Posekali smo ga. Pogledal sem za lešniki. Lepe kepe jih je viselo po vejah. Utrgal sem kepo in lešnik strl z zobmi. Niso bili še zreli. Jedrce je bilo negodno. Potlej sem sedel za grm. Polje je bilo tiho, brez ljudi, kajpak na praznik. Ko tako gledam po stezi, ki se

je vila med njivami, se pomoli iz koruze lisičja glava. Ozrla se je gor, ozrla dol. Nič me ni opazila. Skrival me je leskov grm. Lisica je sedla na stezo in si obliznila smrček. Gotovo se je v koruzi mastila z miškami. Še se je ogledovala po polju. Ko ni začutila žive duše nikjer, je počasi odrepljala po stezi proti košatemu orehu. Tamkaj, čisto blizu oreha, leže na stezo in pomoli vse štiri od sebe. Kakor da je poginila.

Le kratek čas je negibno ležala, ko se vrh oreha oglasil vrana: kra, kra, kra. Nič je nisem videl. Samo slišal sem jo. Zakrakala je še in še. Tedaj so se oglasile od vseh plati druge vrane. Začele so priletati in sedati na oreh. Kmalu jih je bila cela srenja na drevesu. Potem se je začelo: kre — kra — kre — kra — brez konca. Vrane so zborovale in se pogovarjale.«

»Ali mar govore?« sem se vtaknil v dedovo povest.

»Govore, za istino, da govore. Vsa živad se med seboj pogovarja; po svoje pač, čeprav ne s človeško besedo. Tista stara vrana, ki je čepela in dremala prej sama vrh oreha, jim je pokazala, da leži na stezi iztegnjena, mrtva lisica. Vrane so se presedale od veje do veje, da so bile čim bliže lisice, jo ogledovale in zborovale: kra — kre — kre — kra. Lisica ni niti z očmi trenila in ne z nogo gnila. Vrane so se nagnetle po vejah, ki so molele proti stezi, kjer je ležala mrhovina. V zboru je krekanje in kranje naraščalo. Menda so se prerekale. Te so trdile:

mrtva je, druge so gonile svojo: spi. — Konec prepiru je napravila stara, košata vrana. Pogumno je sfrčala na tla — še ne preblizu lisice. Obhodila je previdno oddaljena ležečo mrtvačino in si jo ogledala od vseh plati. Kra kra — mrhovina je. Počasi so se spustile še druge vrane z oreha in ogledovale iztegnjeno lisico. Vsem so se že sline cedile po dobri večerji. Blizu si še niso upale. Slednjič stara vrana drzno nameri korak proti lisici. Vrišč utihne. Starka iztegne vrat in naperi težki kljun, da ga zasadi v mrtvaka. Takrat pa lisica plane in — čavs — pograbi starko za vrat. V zboru vse zavrešči, srenja vran se razleti po polju, lisica pa moško odnese plen in izgine, krita z vrtnimi plotovi, v gmajno proti svojemu brlogu.»

Ded je vstal, iztrkal pepel iz čedre in rekel:

»Čedre je konec, zgodbe tudi. Pojdiva gledat, če bo kmalu večerja.«

Gozdne skrivnosti

Kadar koli me je oče kot dečka kam poslal, mi je vselej naročil: »Pa oči s sabo vzemi!« Kratek in važen nauk. Nikoli ga nisem pozabil, tudi v starosti ne. Če sem utegnil iti od doma, iz mestnega prahu in šuma, za nekaj dni v mirno in tiho naravo, sem najrajši hodil po gozdu. Toda ne po izhojenih stezah in izvoženih kolesnicah. Ne. Najrajši po gozdih brez potov. Vselej sem kaj novega ugledal. Zdelo se mi je, da so to skrivnostni in nepokvarjeni templji narave.

Ko sem se nekoč počasi in tiho pretikal skozi gozd, sem se ustavil pri samotni stari smreki. Ob njej je bilo prislonjeno veliko mravljišče. Od te umetno zložene kope so držale tri ceste, po katerih je mrgolelo polno mravelj. Sedel sem in gledal živahne stezice. Po njih so se vračale pridne delavke proti domu. Nobena ni bila prazna. Vsaka je vlekla ali drobno stebelce za oporo v domu ali zrno v kleščah, tudi žužka, gosenico, sladek cvetni listič. Ko so se srečevale s tovarišicami, ki so odhajale šele od doma na bero, so se za hip ustavile, se pobožale s tipalnicami — menda so se pogovarjale — potem pa naglo odbrzele vsaka v svojo smer.

Ko ves zamišljen ogledujem in občudujem to pridno, delavno ljudstvo, zaslišim čudno vabeč ba-ba-ba. To je glas divje kure! Naše domače kokoši vabijo: ko-ko-ko, divje imajo drugačen klic. Tiho sem obsedel pod grmom za mravljiščem. Klic divje kokoši se je bližal. Kmalu sem jo zagledal, kako je brskala po listju in vabila kakih deset drobnih piščančkov k sebi. Večkrat je prenehala z brskanjem, iztegnila vrat, se ozrla z bistrim pogledom krog sebe in nadaljevala pot v smeri proti mravljišču. Krit z grmom se nisem ganil. Skoraj dihati si nisem upal. Koklja z zborom otročičkov je prihajala vedno bliže mravljišču. Tik pred njim se je ustavila, skrbno premerila s sukajočo se glavo vso okolico, nato pa se odločno lotila doma mravelj. Na vse plati so leteli drobci te umetne stavbe. Mravelj se je polastila zbežnost. Vse je gomazelo in plezalo na divjega roparja: na noge, po perju, na vrat. Koklja se ni zmenila za drobne ugrize mravelj. Stavba mravljišča je bila hitro razdejana in v toplem dnu se je pokazala zaloga belih jajčkov — bub. Koklja je poklicala družinico in izbrskala vse belo mravljinjih jajčkov. Piščančki so planili po njih. Mravlje so jim lezle po glavah in nožicah. Nič zato. Mali drobiž je klujuval in užival. Slovesne gostije ni bilo konec, dokler ni bilo zadnje jajčece pospravljeno v lačnih kljunčkih. Tedaj je koklja oznanila, da je gostije konec, in jih odvedla od razkopane razvaline. Potoma se je drobiž otresal mravelj, ki so

mu še gomazele po vratu in po puhastem telesu. Neda-
leč od razdejanja se je koklja hipoma ustavila in se sre-
po zagledala v neko smer. Ozrl sem se tja. Črn smrček in
dva priostrena rjava uhlja sta kukala iz trave. Lisica! sem
takoj ugotovil. Prek majhnega robiča se je počasi poka-
zala vsa njena glava. Koklja je stala nepremično z viso-
ko iztegnjenim vratom. Ko se je lisica potegnila čez ro-
biček, je koklja zahreščala s čudnim glasom. Piščančki
so ga umeli: »Skrijte se!« je pomenil.

Kot bi trenil, se je ves tropič otročičkov razletel in bli-
skovito izginil v grmičevju borovnic in druge zelene
podrasti pod bukovjem. Koklja pa je pogumno, kar izzi-
vajoče ostala, kjer je bila, sovražno zazrta v plazečo se
lisico. Ta se je komaj vidno pomikala proti koklji, ki se
vsa pogumna ni ganila, kakor bi klicala lisico na korajžo.
Kar zbal sem se za kokljo. Mikalo me je, da bi zadegal
palico proti lisici, ki ni bila več sedem korakov od kok-
lje. Iz plazeče lege se je lisica dvignila, da bi v skoku pla-
nila na kokljo. Tedaj je koklja zavreščala in se bliskovi-
to s perutmi odmaknila za nekaj korakov. Lisica se je
zopet prihulila k tlom, koklja pa jo je vnovič izzivala s
hreščečim glasom. Lisica je vstala in se v dveh skokih
zelo približala koklji. Ta se še ni ganila. Z odprtim klju-
nom je grozila roparici, ki se je pripravljala na nov skok.
Tedaj se je koklja kričeč spet umaknila, toda le za nekaj
korakov in vnovič začela izzivati napadalca. Ta zanimiva

igra izzivanja se je še nekajkrat ponovila, dokler nista koklja in lisica prišli čez robič in ju nisem več videl. Mor-da dvakrat, trikrat sem še zaslišal divje hreščeči glas koklje, potem je vse utihnilo.

Kaj sedaj? Ali je drzna koklja le prišla v zobe lisici? Še sem sedel tiho in opazoval uboge mravljičice, ki so se takoj lotile, da bi si popravile razdejavno mesto. Ko se dobre četrte ure ni nič ganilo, sem vstal izpod grma in šel iskat piščančke. Če jim je roparica lisica umorila mater, jih poberem in odneseni s seboj v kočo. Tako sem sklenil.

Iščem in iščem, ničesar ne najdem. Slednjič zadenem z nogo v rumenkasto kepico. Bil je piščanček, ki je ležal vznak in s krempljci držal na sebi šop suhega bukovega listja. Takoj mi je bilo vse jasno. Na materin klic »skrij-te se« so se potaknili po okolici, vsak je zagrabil s krempljci suhega listja, se ulegel znak in se pokrnil. Kdo jih je tega naučil? — Zamišljen sem obstal ob tej skrivnosti.

Kar je završalo med bukovim vejevjem. Zviška je pri-letela mati koklja, poklicala piščančke in vse je oživelilo in zagomazelo po listju. Pritekli so k nji in se ji stisnili pod peruti. Toda skrbna mati jih je takoj dvignila in od-vedla navzdol. Vedela je, da lisica utegne po sledu priti nazaj, ko je videla kokljo, da je odfrčala, in jo vnovič na-pasti. Zato je morala ljubo družinico speljati v varno zavetje. Pa še recite, da na svetu ni boja za obstanek!

Zatopljen v misli sem se vrnil v svojo kočo.

Lisica pri lovskem obedu

Človek je bil že v pradavnih časih lovec in je rad lovec še danes. Učeni raziskovalci starodavnih prebivališč odkrivajo v gorah v zasutih votlinah sledi pračloveka. Ta se je razen z zelišči in sadeži preživiljal zlasti z lovom. Trd boj je bil z zvermi, ko človek ni še imel ne noža ne sulice. V ognju priostren drog mu je bil sulica, na ostro obrušen kamen mu je bil za sekiro, za nož pa kost kake zverine.

Tak je bil lovec v davnih časih. Tisočletja so prešla, preden je človek imel nož iz železa, sulico in puščico. Prej je lovil zverino tudi na zanke, ki si jih je sesukal iz živalskih čreves. Divjačino je lovil celo z globokimi jamami. Te je izkopal tam, kjer je imela divjad svoje stagnane, in jih rahlo prekril z vejami. Nanje je nasul prsti. Ko je divjad šla ponoči po navajenih potih in stagnah na lov, je štrbunknila v jamo in je bila ujeta. Ko si je človek udomačil živali, mu je na lovu pomagal pes, konj, slon, tudi izurjen sokol.

Vsa ta živad je človeku pomagala tudi v bojih s sosednjimi rodovi. V starem svetem pismu beremo, kako se je velikan Samson maščeval nad rodом Filistejcev, ki so

mu uplenili ženo. Nalovil je s tovariši tristo lisic. Te je po dve in dve zvezal skupaj za repe. Vsakemu paru je pripel na zvezana repa osmoljeno baklo. Potem je bakle prižgal in lisice pognal na polje Filistejcev. Bakle so zažgale stavke požetega žita in tudi zrelo, še stoječe posmodile. Ogenj se je širil in plamen segel v vinograde in oljčnike. Tako se je Samson znesel nad sovražnimi Filistejci s prečudno lisičjo vojsko, ki jo je pognal na njihova polja.

Danes na lovu govori in gospodari puška. Tudi jaz sem bil nekoliko lovca. Najrajši sem hodil na lov sam. Srce mi ni dalo, da bi bil kar vprek pobijal. Rad sem odbil najstarejšega divjega petelina. Ta je gospodaril nad vso okolico. Če se je oglasil mladinec, je sfrčal proti njemu, ga pregnal z veje in mu velel molk. Nekoč sem zalezoval takega starca. Ni lahka reč. Preveč je oprezen. Ko se mi je le posrečilo, da sem ga izpodlezel in je padel, je priletelo sedem mladih petelinov. Nisem streljal. Dobro jutro sem jim voščil in jih vprašal: »Ali ste prišli k pogrebu?« — Če sem naletel na srno z enim ali dvema ljubkima mladičema, se mi je vse uprlo, da bi pomeril na mater. Kdor strelja na vse, kar leze in gre, ni pravi lovec. Takemu smo rekli mrhar — mrhovinar.

Nekoč sem bil povabljen na lov pod Mokrcem. Šel sem. Pogon je bil dolgotrajen. Odzvonilo je že poldne, preden je trobentač naznanil, da je konec pogona. Naj-

starejši logar Lenič je bil zakuril, še preden smo prišli. Prislonili smo puške k drevesom in posedli krog ognja. Zelo mraz je bilo. Vsak je potegnil iz torbe, kar si je bil prinesel za obed. Med oddihom se je razpletel pogovor kot vselej ob taki priliki: kdo je kaj videl, kdo streljal, kdo zgrešil, kdo zadel. Logarji so položili nastreljeni plen na trato blizu ognja: dva srnjaka, tri zajčke in lisico — kožu-hasto starko.

Najstarejši lovec Lenič, z dolgo, belo, od tobaka porumenelo brado, se pogonov ni več udeleževal. Za kurjača je bil lovski družbi. Skoraj vselej je napekel tudi krompirja. V tej peki je bil res mojster. Noben krompirček ni bil obžgan. Vsak je imel lepo zarumenelo skorjo, ki je prijetno hrustala pod zobmi. Ta dan je pridodal k pečenemu krompirju še čutaro slivovke, ki jo je sam nakuhal. Ob pijači so se jeziki še bolj razvezali. Poprosili smo našega gostoljubnega Abrahama — Leniča — naj nam pove kako lovsko. Ni se prida otepal, čeprav je sodil, da smo gotovo že vse slišali. Vsi smo mu v en glas zagotavljali, da gotovo ni še vseh povedal.

»Ali bi tisto o gosposkem lovcu, ki je dve uri sedel na zajcu?«

»Ta je res nova! Stric Lenič, na dan z njo!«

Čutara je romala od rok do rok, Lenič se je oprl na palico, s katero je v žerjavici obračal krompir, in začel:

»Ko sem bil še v fantovskih letih in služil za lovskega poganjača, so mi izročili starega gospoda, da ga popeljem na stojišče. V Ljubljani je bil za sodnika. Osivel in preveč naglušen je že bil za lovca. Pa dober človek. Vselej mu je kaj padlo izpod palca, ker sem mu odnašal puško in nahrbtnik. Če je bilo mraz, tudi kožuh. Tega sem torej tistega dne vodil na stojišče.

Ko je prihrpel za mano na določeno mesto, se je lep čas oddihal in po požirkih srebal čaj iz take steklenice, ki se pijača v njej nikoli ne shladi. Ko je prišel do mirne sape, si je oblekel kožuh, zadel tisto gosposko bisago, ki ji zdaj pravijo oprtnik, in segel po puški.

„No, fant, sedaj mi pokaži, kje bo prišla divjad!“

„Lejte, tukaj gor jo bo primahal zajček. Tamle tam se bo priplazila lisica. Čez tistile robič priskače bržkone kak star rogač — srnjak.“

„Dobro je. Sedaj vse vem. — In ti? Da se ne potegneš kam predaleč. Teže plena ne bom sam prenašal.“

„Nič se ne bojte. Takoj za robom bom stal in hitro pri-skočil, ko bo kaj padlo. Veliko ognja in dober pogled!“

Šel sem tako blizu in se prikrl v grmovju, da sem ga imel vedno v očeh.

Najprej se je razgledal na vse plati. Potem je iskal, kam bi sedel. Všeč mu je bila mlada bukev, ki je bila od snega pripognjena zrasla v krivino. Zvabila ga je k sebi. Pomeril je, kako bi se udobno sedelo na njej. Prileglo se

mu je. Puško je prislonil ob drevo, sedel, poiskal naočnike in iz žepa privlekel jutranji časopis. Bržkone si ga je bil grede iz Ljubljane kupil. Razgrnil ga je in bral. Med branjem je včasih zmajal z glavo, včasih prikimal, včasih z roko zapretil. Kakršno je pač bilo branje.

Ko so spodaj zapeli psi, je mož časopis zravnal, ga del v žep in segel po puški. Ker se je lajež psov odmikal od njega, je spet izvlekel časopis. In prav takrat se je pod grmi pritihotapila — ne za trideset korakov od njega — imenitna lisica. Najrajši bi ga bil potegnil za ušesa. Seveda, lisica hodi čudno tiho, naglušni mož, zaverovan v branje, je ni slišal.

Psi so vnovič zapeli. Usledili so bili lisico. Dva z najboljšim nosom sta prilajala blizu mimo njega. Mož je odvrigel časopis, dvignil puško in meril. Bal sem se, da sproži v psa. Ni. Ko sta psa zginila čez rob in gnala dalje, je gospod poiskal v nahrbtniku spet čaj in se okrepčal. — Ves čas mi je bilo na smeh.

Ko je lajež utihnil, je položil puško na kolena in vnovič bral časopis.

„Ali se ga bo iz glave naučil?“ sem se vprašal.

Prav kmalu pa jo previdno priroma star srnjak. Obstane in posluhne, kje so psi. Na krožniku se je možu ponujal, on je pa bral. Takrat me je zmoglo, da sem zavpil:

„Srnjak! Streljajte!“

Možu je padel časopis iz rok, srnjak je zaradi mojega krika planil in po bregu izginil v gošči.

Ko je trobentač po dveh dolgih urah naznanil konec gonje, sem stopil do gospoda sodnika. Povedal sem mu, kaj sem videl. Hudo žal mu je bilo. Časopis je jezno zmečkal in osvaljek vrgel v listje.

„Preklicani časopis mi je odjedel lisico in srnjaka.“

Vstal je in potegnil oba naboja iz puške ter jo jezno zaklopil, da je zaropotalo.

V tistem hipu se je od ropota zbudil zajec, ki je dve uri spal pod krivino bukve, kjer je prej sedel ta mestni lovec — tako rekoč na zajcu. — Res je, da krog sv. Martina zajec tako trdno spi, da lahko nanj stopiš, pa se ne gane. — Uhača je v skokih odneslo čez grme. Lovec s prazno puško je z odprtimi usti zijal za njim.

Vidite, taki lovci so mestni možje.«

Vsi smo se mu z burnim smehom zahvalili za tako imenitno lovsko zgodbo.

»Stric Lenič, še eno,« je želela vsa družba:

»Tisto, tisto,« je povzel njegov sosed, logar Krevh, »kako ste prvič streljali zajca!«

»Saj bi jo povedal, ko bi me ne bilo sram.«

»Nič sram. Imeniten fantovski burk je bil.«

»Povejte, povejte!« je želela družba.

Lenič se je oprl na kol, ko si je z njim izgrebel zadnji krompirček iz žerjavice, in povedal.

»Ko sem dobil prvo puško, da sem smel z njo na rami očitno skozi vas, sem bil otroško vesel. Nič še nisem ustrelil z njo. Ko je padlo za ped prvega snega, sem usledil zajca, ki je hodil k našemu stogu obirat korenjevec. Vzel sem kupček sena, nanj položil nekaj korenov in vse postavil na sneg, pol streljaja od naše kajže. Povedal sem tovarišem, da sem nastavil zajcu in ga bom počil kar skozi okno naše hiše. Ob polni luni sem sedel pri odprtem oknu s pripravljeno puško in gledal na vabo, ki sem jo pripravil. Res se začne nekaj sivega gibati na kupčku. Zdelo se mi je, da se gibljejo zajčevi uhlji. Pomerim, ustrelim. Zajec pa steče po snegu proti kozolcu. Jaz iz hiše. Krvav sled sem videl v snegu. S puško v roki sem hitel proti stogu. Tam pa me sprejme smeh porednih fantov, ki vsi zbeže.

Sam sem obstal — ne pred zajcem — pred staro nogavico. Navihanci taki so natlačili slame v nogavico, ji naredili uhlje, v slamo vtaknili steklenico rdeče tesarske barve, nogavico pa otvezli na dolg motvoz in z njim po strelu povlekli zlaganega zajca pod kozolec. Trd od jeze in sramote sem šel v hišo. Molčal sem. Pa kaj mi je pomagalo, ko so fantje ta burk z nogavico raztrobili po vsej vasi.«

Lenič je nekam jezen povrtal po žerjavici. Vsa družba se mu je smejala.

Takrat zakriči logar Krevh:

»Lisica je ušla!«

Vsi smo šinili kvišku in pograbili puške. Streljali smo za njo, ko je bila že tik grmovja. Pokalo je, kakor bi bila vojska; a lisica je srečno unesla kosmati rep.

Lenič nas je naslonjen na kurjaški kol mirno gledal in se veselo smejal. Privoščil nam je in razložil:

»Omamljena je bila. Meni se je že primerilo, da sem jo nesel v roki. Za zadnje noge sem jo držal. Ali me spak ne brcne, se mi izmuzne iz roke in unese svoj kožuh. Taka je lisica.«

VOLK DIVJI ROPAR

Pokol ovac

Ljudje se radi pošalijo. Če pride kdo v vas in je zelo hripav, ga vprašajo: »No, ali si mar volka srečal?« Tako vprašanje je šaljivka, ima pa jedro resnice. Volk je nevaren ropar, krvoločan, požrešen in drzen. Kadar se sam vlačí, se človeka celo ogne. Če je v družbi, v tolpi in prestradan, napade vsako žival, tudi človeka. Brati je bilo, da so volcje po francosko-ruski vojni leta 1814 na Poljskem raztrgali 28 otrok in tudi nekaj odraslih. Grda, nevarna in hudobna zver. Medved je v primeri z njim krotek godrnjač.

Volčje divje mesarjenje sem spoznal, ko mi je bilo kakih osem let.

Pomladnega jutra je privrela vsa vas na gmajno nad plotom našega vrta: moški, ženske, otroci. Vrišča, javkanja, tudi joka je bilo dovolj. Ni vam treba praviti, da sem bil takoj med ljudmi tudi jaz. Strašen prizor je bil. Po gmajni je ležalo sedem mrtvih ovac. Vse so imele pregriznjene vratove. Blizu teh so ležale tri raztrgane in do malega požrte ovce. Med ljudmi je stal mlad ovčar v coklah. Bled je bil ko stena in solze so mu drsele po li-

cih. Možaki so ga zmerjali in mu pretili s pestmi, da se je ves tresel.

»Zakaj si snoči pustil te ovce v Rebru? — Bedak malovredni! — Kdaj boš odslužil tako škodo? — S čim jih boš plačal? — Zanikrnost lena! — Zapro naj te!«

Ovčarja sem dobro poznal. Zelo se mi je smilil, ko se je med jokom opravičeval:

»Ko je bilo tako lepo vreme, sem mislil, naj se paso še ponoči.«

Dedci so zagrmeli vanj, da je utihnil z besedo in še bolj na glas zajokal. Ženskam se je smilil, zato so moške mirile.

Posamezni gospodarji so šli k pomorjenim ovcam in si ogledovali njihove uhlje. Ovca je ovci tako podobna, da so gospodarji vsak svoje na uhljih s posebnimi urezi zaznamovali. Hitro so dognali, da niso vse iz enega ovčjaka. Žalost se je nekoliko polegla, ko ni bil s to nesrečo prizadet samo en gospodar.

»Naj gre kdo po voz, da mrhovino potegnemo na vas; ostanke požrtih pa tu zagrebimo!« Tako je ukazal hlapcu največji kmet v vasi in še dodal: »Po klavca naj hitro kdo stopi, da jih odere. Kožuhe so nam volkovi le pustili.«

»In tudi mesa dovolj,« se je oglasila ženska.

»Le jej ga, če se ti ne graja. Jaz ga ne bom.«

»Prav imaš,« se mu je pridružil sosed. »Volčjih kolin ne bomo žrli.«

Tako so se križem prerekali. Lazarjev hlapec je prišel z vozom. Gospodarji so vsak svojo uklano ovco naložili in veleli hlapcu, pri katerih hišah naj to in ono ovco odloži. Večina ljudi se je uvrstila za vozom, zavrtim na obe kolesi, da je škripalo po kamnju.

»Grd in čuden pogreb imamo,« je žalostno spregovoril star očanec, ki se je opiral na palico.

»In kako drag!« je pripomnil možak, ker so bile vse tri požrte ovce iz njegovega ovčjaka. »Tista gospoda, ki ima lov v zakupu, naj ga plača,« je še dodal.

»To je moška beseda,« so mu v zboru pritrdili in predlagali, da se zglasijo pri zakupniku in trdo zahtevajo povračilo za škodo.

Potem so se razšli vsi po vasi. Ker sta tedaj že prišla odrasla fanta s krampom in lopato, da zagrebeta ostanke volčje požrtije, smo le mi, dečki, ostali pri kopačih za zijalaste svečnike.

Napad na žrebeta

Govorica o volkovih se je hitro razširila po vseh okoliških vaseh. Ljudje so živino, zlasti drobnico, še pred mrakom zganjali v hleve in iz strahu pred volkovi skrbno zapirali vrata — hlevna in hišna. Gospodarji, ki so bili iz naše vasi že odgnali kobile z žrebeti na pašo v najbližjo planino, so ugibali. Nekateri so se bali za konje in žrebeta, drugi so trdili svojo, da se volk konj boji. Žal jim je bilo sočne trave murave krog koč in hlevov. Te trave goveja živina ni marala, konjem je bila pa slaščica. Zato so kobile pustili na planini.

Ni še dobro pretekel teden, ko se opoldne oglasi na vasi znani zvonec Rožičeve kobile. Ni bila sama. Za njo so se zvrstile še štiri kobile z žrebeti. Zvonec je privabil gospodarje na vas.

»Kaj te je zmedlo, da si že prignal domov?« so kmetje tiščali v konjarja, ki je zadnji priropotal v coklah na vas. Kobile so se vse obrnile h koritu, da se odžejajo. Konjar je polno vrečo postavil predse na tla in nekam jezno odgovoril:

»Kaj bi me zmedlo? Ne jezikajte, dokler vam ne povem.«

Lastniki kobil so konjarja radovedno obstopili. Konjar Drejc je bil prileten mož, vedno več v gozdu kot doma.

«Žrebeta sem vam rešil pred volkovi,» je Drejc skoraj zarežal v gospodarje. Ti so ostrmeli in tesneje pritiskali k njemu.

»Tak brž povej!« so mu vsi hkrati rekli, a se tudi vsi ozrli po kobilah in žrebetih, ki so se ocejali pri vodi. Nobene glave ni manjkalo.

»Vse vam razodenem, majčkeno strpite.« Konjar je sedel na vrečo pred sabo in se opravičil: »Zaresno sem truden; bolj od strahu kakor od hoje.«

Nato je začel.

»Ravno sem podkuril v koči, da si za večerjo skuham žgancev. Potem pogledam skozi vrata kočice po konjih. Stara Rožičeva kobila se ni pasla. Stala je sredi konj in vlekla sapo skozi nos, da so ji nozdrvi plale. Kaj le voha? sem si mislil. ‚Prama, Prama, kaj vohljaš? Ali preizkušaš veter, če bo jutri še lepo?‘ Prama, ki se je na vsak moj klic vselej obrnila k meni, se to pot ni ozrla.

Še je vohljala. Zdajci nekam čudno zahrza. Vse kobile dvignejo glave in jo pogledajo. Prama zahrza glasneje. Tedaj se zbero vse kobile z žrebeti krog nje. Prama hrza še in še. Kobile so jo umele, jaz pa nič. Povabila jih je za sabo na tisto okroglo ravninico, saj veste, na desno plat od kočice. Tam so se ustopile naokrog, potisnile žrebeta v sredo in vse z dvignjenimi vratovi vohljale po zra-

ku. ‚Volka vohajo,‘ me je prešinilo. Toliko da sem segel na tnalo po tam zasajeno sekiro, se je oglasilo: Tulba, divje zavijanje, lajež! Sveti Štefan, ki si za konje, pomagaj! Toliko sem še vzdihnil, ko sta že dva volka skočila iz gošče. Nič me ni sram povedati, da sem ves drgetal.«

»Od strahu,« je nekdo zinil na glas.

»Seveda od strahu. Pa se nisem bal zase, saj sem z eno roko držal za kljuko na vratih v kočo, z drugo pa sekiro. Za žrebetke sem se bal, da veš. Za prvima dvema volkovoma, ki sta tik gozda za hip obstala, jih je pritutilo še pet. Potlej se je pa začelo. Živemu človeku ne privoščim, da bi to preživel, kar sem jaz. Skočil sem v kočo in zarinil vrata. Skozi okno sem gledal napad. Volkovi so se zaleteli v kobile. Tedaj so se zabliskale podkve. Kobile so sekale ko nore po volkovih in jih odbijale. Prav droben volčič se je zmuznil med kobilami. Dišala so mu žrebeta. Korenova kobila je šavsnila z zobmi po njem, ga zgrabila za vrat in ga vrgla kvišku, kar čez žrebeta. Tam ga je ena — ne vem ravno čigava — pomendrala s prednjimi kopiti, da se je iztegnil. Dobili so jih pa po odprtih gobcih menda vsi. Sedaj je odletel po tleh ta, potlej oni. Nekaj jih je stisnilo repe in so se umaknili tuleč v gozd. Bržkone z na pol ubitimi buticami. Ko so še zadnji štirje ponovili naskok in je bil vsak pobožan s podkvijo, so z grdim laježem še ti pobegnili. Kobile pa sklenjenega kroga niso pretrgale. Stale so tako dolgo, da jih je ob-

svetila luna. Ker sem od starih pastirjev slišal, da se volk ognja boji, sem previdno stopil iz koč in zažgal pred njo kup nabrane hoste. Tudi kobile so bile vesele ognja. Hvaležno so mi zahrzale in se potem zvrstile vsaka s svojim žrebetkom v prazen hlev. Jaz sem prijel sekiro, skočil za njimi in zarinil hlevna vrata.«

»Presneto so se ti tresle hlače, kaj?«

Drejc ni nič odgovoril. Vstal je, potegnil iz vreče ubitega volčiča in ga vrgel gobezdaču pred noge.

»Na, zamaši si z njim grde svoje čeljusti. Da ne poročete, da sem lagal. Ta je za pričo.«

Vsi so vzkliknili od veselja in soglasno rekli: »Drejc, vsak po goldinarju ti dodamo za pašo. Dobro si jo izvozil, ko si prignal konje vse rešene domov.«

»Lepo zahvaljeni za goldinarje. Sedaj naj me pa kdo še na kosilo povabi. Saj včeraj še večerjal nič nisem.«

JAZBEC PUŠČAVNIK

Spoštuj delo

Ko sem služboval po raznih župnijah na kmetih, mi je večkrat rekel mestni človek: »Na kmetih mora biti dolgočasno.« Takemu sem se vselej nasmehnil. Zelo se je motil. Resnica je, da je na deželi delo dokaj trdo, kakor je starodavna napoved: V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh. Tak, v potu obraza pridelani kruh uživa tudi mestni človek. In če je delo na kmetih trdo, je kljub temu po mojem vse drugače kratkočasno kakor delo v mestu in tovarni. Presedeti dolge ure v pisarnah, tekati krog prodajalne mize v trgovini, vsak trenutek biti napeto pazljiv pri strojih v tovarni vse to dan na dan, pozimi in poleti — ni in ne more biti ne kratkočasno ne zabavno. Tudi vse to delo je trdo, čeprav rok ne obloži s trdimi žulji. Enoličnost dela utruja živce, napeto mišljenje pri znanstvenem delu »ubija glave«, kakor navadno pravimo. Kmečko delo dolgočasne enoličnosti ne pozna. Ko v rani pomladi zagorijo trebeži po travnikih, ko se pokadi razorana njiva, ko po ozeleneli gmajni zapojo zvonci drobnice in govedi — tedaj se razgiblje kmečko delo. Potem se spreminja od meseca do meseca: pride pletev in žetev, po travnikih se zabliskajo kose, po

planinah se razlegajo vriski pastirjev, cepci zapojo svojo pesem ali votlo zadrdrajo mlatilnice. Ko je zrnje spravljeno v shrambe, posedejo mlatiči krog obložene mize k požinki, prilivajo gnjati in pogači z vinom in zapojo hvalnico za lepo plenjanje. Kar kmalu zaškripljejo vozovi od teže jesenskih pridelkov in potem je vse živo v vinogradih — spet vriski in pesem — po vrtovih obirajo sadje za dom in za prodaj. Na njivah zaorje plug za ozimno žito ali pa deva njive v prelog. Pozimi je vožnja lesa in so kajpak tudi slastne koline. Vsak mesec drugačno delo in veselje.

Pri vsem tem kmečkem delu poprime tudi mladina. Otrok, ki komaj še koraclja, se prime mame za krilo in gre z njo v polje. Večji so v počitnicah vedno pri delu: ta podaja snopje, oni tlači seno, ko ga nakladajo na vozove, drug pomaga pastirju, oni je za vodorja, da donaša z vrčem koscem in žanjcem vode iz studenca. Tako se kmečki otrok vrase v zemljo in jo vzljubi. In če gre tak fant iz domače šole v posebne kmetijske učne zavode, kjer spozna stroje za kmetovanje in si nabere drugo potrebno znanje, bo izvrsten kmet, toda le tedaj, če bo zemljo ljubil.

S tem sem vas, ljuba mladina, hotel samo opomniti:

Spoštujte delo! Vsako je lepo. Davnega gosposkega pohajkovanja je konec. Kar so stari postavili v pregovor, velja še danes: »Kdor ne dela, naj tudi ne je!«

Jazbec v koruzi

Kar vidim vas, kako ste neučakani in mi zastavljate vprašanje: Kje pa je zgodba?

Menda sem bil drugo leto v ljudski šoli, ko sem imel srečo, da sem prvič videl jazbeca. Ne živega, ustreljenega. Pri Kokrčanu je ležal iztegnjen na klopi pred hišo. Nekaj možakov je stalo tamkaj, ko smo privreli tudi vaški otroci, da si zver ogledamo. Na steno hiše ob klopi so bile prislone gnojne vile in podajalnik. To je bilo orodje in orožje za jazbečji pogon. Dečki smo se pririli do ubite zverine in jo pobožali po ščetinasti, gosti dlaki. Odprtega, dolgega, rilcu podobnega gobca, iz katerega so režali močni zobje, smo se bali. Med možmi je stal Kokrčanov Tonej. Lovec je bil, ki je jazbeca ustrelil. Napeto smo lovili pogovor mož. Tonej je razlagal:

»Že več noči je hodil jazbec na tistole njivo. Lomil si je koruzne storže, obžrl peso in repo. V temi in gosti koruzi ga nisem mogel dobiti na muho, da bi streljal. Zato sem naprosil tri može, da so prišli z vilami in mi ga pogнали iz koruze. Jezno je zakrulil kakor prašič in previdno pritacal na travnik. Videl sem njegovo sivo senco, sprožil in zadel. Nič več ne bo delal škode.«

»Ali veste,« je povzel Novin, ki ga je gonil, »da se mi je potuhnil v razor. Toliko, da nisem z nogo zadel obenj. Šele ko sem ga dregnil z vilami, je puhnil kvišku.«

»E, je presneto navit ta samotarski puščavnik,« je povzel Tonej. »Tri noči sem ga čakal. A vsakič je ušel z njive tam, kjer me ni bilo.«

»Še to nam povej, kako ste ga lani kopali iz jazbine!«

»Da se mi boste spet smejali kakor lani.«

»Takrat smo se smejali, ker ga niste dobili. Danes si ga le prekadil. Bržkone je prav isti. Prileten je že. Le povej nam!« je silil vanj Koren.

»Ko ne veste še vsi, povem; naj bo. Ko sem lani iztikal po lovišču, sem naletel na jazbino. V strmini v Vedriščih je bilo. Sledovi so bili čisto novi. Prepričan sem bil, da je to puščavnikov kvartir in da gotovo spi v njem. Pri bellem dnevu se ne prikaže zlepa. Tiho sem odšel domov po psa jazbečarja in se vrnil. Pes ga je takoj osledil in se izgubil v jazbino. Dolgo je bilo vse tiho. Potem je pes zalajal, jazbec zakrulil. Ga že ima, sem si mislil. Pasji lajež pa se je spremenil v tanko cviljenje — krulba je potihnila. Čakam. Jazbečar se pririne iz rova. Po vsej glavi je bil krvav. Drugič si ni upal več v luknjo. Jazbec ga je pošteno oklal. Ne bom te čakal vso noč, sem si mislil. Pred jazbino sem zavalil skalo. Z rogovilasto vejo sem jo še oprl in pritrldil. Drugi dan sem povabil dva fanta: Revovega Joža in Belčevega Janeza. S seboj smo vzeli

krampe in lopate. Preden smo začeli kopati v jazbino, smo poskusili z ognjem. Pri vhodu smo zakurili in na ogenj nametali zelenih smrekovih vej, da se je pošteno kadilo. Stari lovci so pravili, da ga dim prežene iz jazbine. Nič ni pomagalo. Ni se pokazal. Zato smo se jazbine lotili s krampi. Celo dopoldne smo kopali. Prav gotovo, da smo pririli že šest metrov v hrib — in še ni bilo konca lepo zglajenega rova. Odkopali smo še za meter globlje. Tam se je pokazalo puščavnikovo stanovanje: prostorno, lepo zaokroženo in mehko nastlano — in prazno. Toliko, da nam niso krampi padli iz rok. Iz stanovanja se je namreč vil drug rov. Po tem nam jo je bil jazbec popihal in odnesel zdravo kožo. Še sem hodil k jazbini oprezovat. Nobenega sledu ni bilo več o njem. Preselil se je drugam.«

»Kaj pa pozimi?« je vprašal Koren.

»Prespi jo. Ko se jeseni zredi, da ima tri prste debelo mast pod kožo, mu ni sile,« je pojasnil lovec Tonej. »In sedaj vsi, ki ste bili za gonjače, povabljeni na jazbečjo večerjo. Njegova pečenka poseka vsako prašičjo.«

Nato se je družba pred Kokrčanom razšla. Otroci smo se naučili novo poglavje iz naravoslovja.

Votli strahovi

Moj oče je bil krojač. Zimske večere je vselej potegnil delo do polnoči. Možje iz vasi so radi zahajali ob dolgih zimskih večerih k njemu v vas. Pri takem vasovanju je beseda dala besedo, zgodba je sprožila zgodbo. Tudi na strahove niso pozabili. Dobro še pomnim, kako se je oče norčeval iz strahov: Prazne čenče, to so vsi strahovi! Ni mu bilo všeč, da so pripovedovali o strahovih pred otroki. Navadno me je pognal hitro spat.

Zjutraj, ko sem začel o tistem strahu, ki da ljudem ponoči snema klobuke z glave in jih na kosce trga, me je oče modro poučil: »Francelj, zapomni si za vse življenje. Strahov ni. Strah je edinole hudoben človek. Če boš že odrasel kdaj kje hodil ponoči in srečal človeka, mu mirno vošči dober večer. Vsakemu, čeprav ga ne poznaš. Ako ti bo lepo vrnil, je pošten človek. Če pojde pa tiho mirno tebe, potipaj v žepu, kje imaš nož, in si ga pripravi. Ni prida, kdor ti ni odzdravil. Vsak drug strah je znotraj votel, krog kraja ga pa nič ni. Zapomni si.«

Ko sem bil leta 1891 nameščen kot romarski duhovnik pri Sv. Joštu nad Kranjem, sta se nekega jutra zglasila pri meni dva orožnika.

»Moža, kaj bo dobrega?« sem ju nagovoril.

»Nič dobrega ni,« sta rekla. »Zato najprej vprašava, ali ste ponoči dobro zaklenjeni.«

»Vežnih vrat še nikoli nisem zaklenil. Čemu bi jih zaklepal, bi rad vedel?«

»Odslej jih morate. Tu krog gore Sv. Jošta se potikata dva vojaška begunca. Trem hišam sta že pokradla.«

»Nisem še slišal.«

»Zato vas svariva. Ali imate kaj orožja?«

»Imam. Puško in pištolo.«

»Prazni seveda? Oboje imejte vedno nabito. Posvarila sva vas. Zbogom!«

Koliko samotnih potov sem že prehodil, tudi ponoči, ko sem se vračal od bolnikov in od obiskov pri sosednjih tovariših župnikih. Vselej brez orožja in niti malo me ni bilo strah. Kar sta napovedala orožnika, je bil pa zaresni strah. Nabil sem puško in vtaknil šest patron v revolver.

Popoldne tistega dne sem imel nujen opravek v Kranju. Proti večeru sem se oglasil pri dekanu, svojem rojaku. Kar po sili me je pridržal pri večerji. Iz Kranja sem se grede oglasil še na Gašteju pri Valterju Šmidu, ki je bil doma na počitnicah, Zakramljala sva se pozno v noč. Ko

sem jo v temni noči kresal na goro, nič ne tajim, me je nekoliko strahljalo. Revolver sem imel v žepu, v desnici okovano palico, v levi svetilko. Vsak šum: če mi je zajček pretekel pot, če se je prebujena ptica preletela — sem podvojeno glasno slišal in vselej mi je zagomazelo po udih. Sam nase sem se jezil in se ošteval, da sem strahopetec. Podvizal sem se, da bi bil čimprej doma. Nekako na pol poti pred vrhom zaslišim kakor štokljanje po gozdu. Postojim. Hrestljanje po suhljadi in listju se spet oglasi. Naglo ugasim svetilko in se z desnico dotipam do revolverja v žepu. Za nekaj trenutkov vse utihne. Potem je spet pričelo: cop — cop — cop po gozdu in naravnost proti meni. Srce mi je močno bilo, revolver sem potegnil iz žepa in petelina napel. »Name gre pobegli tat-vojak!« O tem sem bil prepričan. Celo nekakšno godrnjanje sem slišal. Kakor bi človek sam s seboj govoril. Koraki so se pospešili in bližali. Še nekaj hipov in na pot je skočilo nekaj črnega tik predme. V tisto senco sem sprožil dva naboja. Strah se je potegnil čez pot navzdol po bregu.

Obstal sem in še vedno držal revolver v roki. Bitje srca sem slišal v ušesih. Nič nisem vedel, ali sem v trdi temi tisto senco kaj zadel. Zdelo se mi je, da sem zaslišal hripav glas prehlajenega človeka, ki je drsel po bregu. Kmalu je vse potihnilo. Aha, tolovaj je obstal, sem si

misli. Morda se še vrne, da me napade. Nisem si še upal prižgati svetilke.

Vnovič sem potipal po petelinu na revolverju. Tako pripravljen za obrambo sem čakal v temi nekaj minut. Silno dolge so se mi zdele. Napenjal sem ušesa, a nič se ni ne ganilo ne oglasilo. Slednjič le zaslišim kratko krulbo, prašičji podobno. Takoj za tem glasom so zahreščali storži koruze. Na ravnici pod bregom je bila meni dobro znana njiva. »Jazbec!« sem pogumno spregovoril na glas.

Strahu je bilo konec. Prižgal sem svetilko in šel proti vrhu. Potoma sem se smejal sam sebi, češ zakaj si pozabil očetov nauk in jazbecu nisi voščil dober večer, ko si ga srečal.

MOJE ŽIVALI

Vaški ptičarji

Petemu letu sem odraščal. Kot pravi vaški otrok se nisem več prijemal materinega krila. Otroci smo hitro želeli biti samostojni in zato svobodni. Sosednji smo se obiskovali, se skupno igrali in podili po gmajni. Naše matere so bile vse preveč naprežene v delo doma in v polju, da bi nas utegnile vedno loviti in voditi za roke.

Nekega dne sem šel k sosedovim. Tri dečke so imeli. Jaka je bil največji, za njim Janez, Francelj pa mojih let. Pred hišo so se pasle kokoši. Šel sem skozi njene kakor že večkrat. Ko sem bil sredi jate, se zakadi vame petelin. V hipu mi je bil na rami, se grdo zadrl in me pričel obdelovati s kljunom in kremplji. Zbil mi je z glave klobuček, kljuval me in praskal. Otepal sem se ga z rokami, kričal in jokal, da mi je prišla na pomoč botra sosedja, ga pograbila in vrgla na tla. Brez klobuka sem pritekel domov. Mati me je krvavega umila in me spravila v posteljo. Za mano je prišla sosedja in prinesla moj klobuček. »Ko bi ga bil kavsnil na oči, bi ga bil oslepil,« sta preplašeni modrovali. »Tako mora pod nož,« mu je zagrozila botra. «Kragulj ga je izvalil, zato je tako hud, grdun nemarni.»

Postelje sem bil hitro naveličan. Najrajši bi bil šel takoj k sosedovim gledat, kako bodo petelina klali.

Vem, da ne veste, kako more kragulj izvaliti petelina domače kurje vrste. Zato vam bom razložil.

Ko je prišel konec februarja god sv. Matija, so rekli: Matija led prebija, če ga ni, ga naredi. In ko je prišel v marcu god sv. Gregorija, so se pričele ptičje svatbe. Po logu in vrtovih so zapeli ptički in si kmalu začeli znašati gnezda. Za nas, večje dečke, je bilo to vedno zanimivo. Pazljivo smo zasledovali, kje si ptički pletejo gnezda. Vse smo usledili: kje gnezdi ščinkavec, kje penica, kje lišček, kje sinica, kam je na oblanico obesil gnezdo rumeni kobilar, v kateri grm se je skrila kos. Lastovice so se vrstile in takoj obiskale v hlevih stara gnezda. Skrbno so jih očistile, pridno lovile prve muhe in žužke in začele nesti jajčke.

Kdor je prvi izsledil kako gnezdo, se je rad pohvalil: Ti, Francelj, jaz pa vem za kobilarja! Vse težja preža je bila, da smo izsledili v logu pod vasjo vranje gnezdo. Vrane so si izbrale vedno visoka drevesa: lipe in hraste. Še bolj slaven je bil, kdor je odkril gnezdo kragulja. Ta gnezda so bila redka na drevesih, ropar piščancev je rad gnezdil v skalah. Velik hudobnež pa bi bil, kdor bi bil kako gnezdo ptičkov pevcev razdril ali celo mladičke pometal iz njega. Takega je družba dečkov izključila, ga ozmerjala, časih ga tudi z bunkami pognala iz svoje sre-

de. Drugače je bilo z gnezdi vran ali kraguljev. Tem smo fantiči radi nasajali, podtikali kurja jajca. Njihova jajca smo pa pometali na tla.

Nekoč sem dognal, da so vranja jajca že v gnezdu, in brž sem doma poprosil za dvoje kokošjih jajc. Potem smo šli kaki trije pod lipo, kjer je bilo vranje gnezdo. Najboljši plezalec si je vtaknil kurji jajci za srajco, druga dva sva ga potisnila do prvih vej na lipo. Potem je sam plezal od veje do veje. Pa se je zgodilo, da se je plezalec rinil skozi pretesno vejevje in so ga veje preveč stisnile. Iz jajc za srajco je nastala mešta. Plezalec se je žalosten vrnil. Takoj smo šli iskat drugih jajc.

Ker sem prvi dve jajci dobil od dobre matere v dar, si je drugič nisem upal nadlegovati še za dve. Poprositi je moral kdo drug pri svoji materi. Če ni bil uslišan, je prišel na vrsto tretji. Če je tudi ta s svojo prošnjo pogorel, smo se zatekli za pomoč h kurjim gnezdom. Bili smo pa dovolj prebrisan, da podložka v gnezdu nismo marali. Ta bi bil za valitev neraben.

Ko smo le dobili dve dobri kokošji jajci, smo odhiteli v log pod lipo, kjer je bilo vranje gnezdo. Ker se je prejšnji plezalec z jajčno mešto za srajco branil pleže, smo vadljali. Utrgali smo tri bilke na trojno dolžino. Vsi smo zamižali in vsak po eno potegnili iz roke najstarejšega, ki jih je držal. Kdor je potegnil najdaljšo bilko, je moral do gnezda.

Počakali smo, da je vrana odletela z lipe. Šla si je iskat zajtrk. Tedaj smo pohiteli in plezalca, ki ga je zadela vadlja, potisnili na lipo. Spodaj sta druga dva molče čakala. Naglo so priletela iz lipe vranja jajca, ki jih je bil vrgel iz gnezda plezalec in nasadil kokošja. Nasajač je bil hitro na tleh. Potuhnjeno smo se odmaknili od lipe in se prikrili v logu za grm. Čakali smo vrano. Kmalu se je vrnila in sedla na gnezdo. Tedaj se je moralo odločiti. Vrana, ki bi bila podloženi jajci spoznala za tuji, bi bila krakaje odletela — skujala bi se in bi ne valila. Če je pa obsedela v gnezdu, je bil uspeh zagotovljen.

Vrana ni odletela. Veseli smo odšli iz loga.

Doma smo si obljubili strog molk. Nihče ni smel zvedeti o našem nasadu.

Čas pričakovanja se je vlekel po polževo počasi. Vsak izmed nas si je s črto na opažu pri skednju zaznamoval dan. Te črte so bile naša pratika. Po ustnem izročilu smo bili poučeni, da je treba triindvajset dni, preden so piščančki izleženi.

Kajkrat smo preštevali te črte, a končno le pričakali določeni dan. Navsezgodaj smo že čepeli pod lipo. Pogovarjali smo se le šepetaje. Spet so se vlekli in vlekli ure čakanja, kdaj prileti znamenje z lipe. Ko je zazvonilo poldne, smo že kar obupavali. Želodčki so se nam oglašali in silili k obedu. Nismo se dali premagati. Vztrajali smo in pričakali znamenje. Z lipe je priletela prva jajč-

na lupina. Vrana je začela odpirati izleženi jajci. Tiho smo vstali in se z očmi pogovorili, kdo naj spleza po piščančka. Priletele so še nove lupine, vrana pa se je odpeljala iz gnezda. Šla je po hrano za izvaljenčka. Potisnili smo naglo plezalca na lipo. Hitro se je vrnil in za srajco prinesel dve rumeni kepici — izležena piščančka. Rešena sta bila. Glasno smo ju pozdravili in kot zmagovalci odšli iz loga. En piščanček je bil moj, ker sem bil od matere izprosil prvi dve, žal pri pleži ponesrečeni jajci.

Tako smo le prehiteli vrano. A še preden smo dobro odšli, se je vrana že vrnila in prinesla v kljunu debelega črva za mladička. Če bi ju mi ne bili oteli, bi jima vrana ponudila črva. Njeni pravi mladiči takoj odpro kljunčke, da použijejo prvo kosilce. Kokošji piščanček tega ne ume. Sam s kljunčkom kavslja za prvim zrcnem. Ko ne zine s kljunčkom po hrani, spozna vrana, da ni njen. Takoj ga useka s težkim kljunom po glavi in ga vrže iz gnezda.

Od daleč smo slišali vrano, kako se je jezno drla in krakala vrh lipe nad praznim gnezdom.

Prav taka je s kraguljem, če se komu posreči, da zaleze njegovo gnezdo. Če se v kraguljevem gnezdu izvali piščanček petelinček, je zelo hud in divji. Ljudje so te vere, da toplota divjega kragulja preide na piščanca petelina in je zato tak divjak. Ne sodim. Besedo imajo učeni naravoslovci.

Moja prva živinica

V naši — moji rojstni — kajži smo imeli kravo, dve kozi in pa konjička. Zelo majhen je bil, Hrvat so mu rekli. Trdili so, da je doma iz gorate Hrvatije. Bržkone bi se mu bilo bolj podalo ime Bošnjak. Kadar sem le mogel, sem bil v hlevu s koščkom kruha, ki sem si ga pritrgal od malice, da sem ga dal konjičku, kozici ali kravici. Vse te živali so me poznale in rade imele. Moj ded, že tedaj, ko so bili Francozi pri nas, krepek dečko, me je učil: »Žival natančno ve, kdo jo ima rad. Zato nikoli nadnjo s šibo. Vselej zlepa!« Te živali so me ljubile. Konjičku sem se smel po mili volji splaziti pod trebuhom. Kozici, kadar sem ju gnal v zgodnji pomladi, ko so se v Rebru prikazale prve zaplate kopnega, na pašo, sta drobili za mano kot priliznjena kužka. Kadar sem smel celo v planino, da sem tam kak dan potepenil, je bilo moje veselje zvrhano. (Da boste umeli besedo »potepenil«, vam jo razložim. Pri čredi na planini so bili vedno trije: prva glava je bil črednik. Njemu za pomoč so se gospodarji vrstili. Kolikor glav govedi je bilo v planini iz njegovega hleva, toliko dni je moral oskrbeti čredniku tretjinjeka. Tretji v tej oblasti je bil potepenjek, ki je imel

dolžnost, da je zavračal tiste krave, zlasti telice, ki so se od črede kaj rade odtrgale, zaostajale in se po svoje potepale po planini.)

Toda kaj, ko vse lepo in prijetno na svetu hitro mine. Mene je zajela šola, mesto, in vsega prejšnjega lepega veselja je bilo konec. Po službah sem se premikal in selil križem po domovini, da sem zašel celo med trde Nemce v Kočevje.

Nekega dne se tam prikaže v moji sobi zelo revno oblečen star mož.

«Naprodaj sem vam ga prinesel.»

Tako me je ogovoril.

»Koga neki?« sem se mu posmejal.

»Kanarčka!« Tudi mož se mi je nasmehnil. Ozrl se je po prostorni moji sobi. »Zares kanarčka. Lejte, tako veliko sobo imate in kar sami. Saj vam je dolgčas, ali ne?«

»Ne utegne mi biti dolgčas. Preveč imam dela, šole mnogo, obhajila daleč . . .«

»Zato pa. Ko ste doma, ste vendarle sami. Ali in tako?«

Spet sem se mu posmejal.

»Ne veste, kako prijazen kanarček takole samotno sobo poživi. Kupite ga!«

Segel si je v žep suknjiča in privlekel iz njega v ruto zavitega ptička. Kanarček se je začudeno razgledal po

sobi, potem zafrfotal, se spreletel, se vrnil in mi sedel na ramo. Z drobnim kljunom me je piknil na uhelj.

»Ali ga vidite, kako se vam sam ponuja? Kupite ga!« je silil mož.

»Kam bi z njim? Nimam gajbice, ne znam mu streči, doma sem le redko . . .«

»Saj vam gajbico tudi prodam. Za hrano bom jaz skrbel, ne bo draga, le vzemite ga. Precej grem po ptičnik.«

Kanarček mi je še sedel na rami, mož je pa naglo odšel po gajbico. Hitro se je vrnil in mi jo razkazal. V njej je bilo koritce za hrano in posodica za vodo. Pridodal je takoj nekaj hrane za ptička in vse tako dolgo ponujal, da sem se podal in kupil.

Sam sebi sem se zazdel otročje neumen, da sem sklenil to kupčijo.

Kanarček je bil silno radoveden. Preletal se je po sobi, povsod vtaknil kljunček, vse ga je zanimalo. Za neko sliko sem imel zataknjeno široko pero iz repa divjega petelina. Ni odnehal, dokler ga ni izpulil izza okvira in mi ga prinesel na pisalno mizo. Na omarici nad pisalno mizo mu je bilo silno všeč. Tam je rad postopal in tudi zapel, kadar je bil posebno dobre volje. Odprta vratca v gajbico je naglo osledil. Smuknil je skozi nje, stopil h koritcu in jedel, jedel, da je bilo veselje. V gajbici po tleh je bila nasuta sipa. Zaprošil se je vanjo in že je sipa letela na vse plati iz gajbice po nizki omari. Iz sipe je šel k posodici za

vodo in dolgo pil, preden se je odžejal. Nato je štrbunknil v vodo in se skopal, da je na vse plati škropilo. Ves moker je prišel skozi vratca, stopil na svetlo položeno omarico, se otresal, da je vse obrizgal z vodo in posul s sipo.

Prav takrat je vstopila moja strežnica Elža. Kot Matuzalem stara ženska, v lice zmrdana ko posušena tepka, toda zvesta in vdana. Ko zagleda kanarčka, ki si je prav takrat divje otresal mokro perje, je obstala za vrati, sklenila roke in zajavkala:

»Oj nesnaga ti nesnažna! Ali sem zate tolikanj brisala in gladila? Oj, oj!«

»Ali ni lep in ljubek moj ptiček?« sem jo podražil.

»Le kdo vam je privlekel to nesnago? O, saj vem. Tisti ptičar Hanž, ki je surove vrabce, grdun grdi. Prècej mu ga ponese nazaj.«

»No, no, Elža, ptiček je moj! Kupil sem ga, radi ga morate imeti.«

Elža je razklenila roke, še bolj upognila staro glavo in momljaje potrdila:

»Če je vaš, bom potrpeła. Z vsem moramo potrpeti: s človekom in živadjo. V potrpljenju bomo rešili svoje duše. Naj bo za duše v vicah.«

Še je godla in mrmrala, pa vendar segla v predal po krpo in začela brisati, kar je bil umazal kanarček. Ta se je Elže zbal in prifrčal k meni. Sedel je na omarico vrh

pisalne mize in po strani, sovražno gledal Elžo. Poskusil sem brati v knjigi, ki je bila pred menoj. Ni šlo. Elža je mrmrala, sam sem se zatopil v njeno modrost: »Z vsem je treba potrpeti.«

Zares je tako na svetu. Naše življenje je sestavljeno iz samega potrpljenja. Celotno ta drobnost ptiček nam prizadeva skrbi in nalaga potrpljenje. Ko otročiček prvič zajoka v zibki, že trpi in mamica z njim. Veriga skrbi, dela, trpljenja in potrpljenja se vleče za nami do groba.

Kakor mi je bilo spočetka nekam zoprno, ko sem se ukvarjal z gajbico, jo snažil, nasipal v koritce hrano, menjal dvakrat na dan vodo, mi je bilo nazadnje v prijeten oddih. Kanarček je vso to skrb vračal in plačal z neutrudnim petjem. Znal je razne napeve, od nizkih ropotcev do najvišjih glasov. Z mano se je po svoje pogovarjal, kadar mi je sedel na rami. Celotno postregel mi je rad. Če sem odložil svinčnik, ga je naglo pobral, obletel z njim v kljunčku stene v sobi in mi ga zvesto vrnil. Najbolj imenitna se mi je zdela njegova strežba z žveplenkami.

Nekoč je prišel suhorobar Ribničan in mi ponudil majhen, lepo opisan škašček. Tako mi je bil všeč, da sem ga res kupil, čeprav nisem vedel, čemu bi mi bil. V tistem času nismo še poznali sedanjih vžigalic. Prižigali smo si z domačimi žveplenkami, ki si jih podrgnil ob mizo, tudi ob hlače, da so zagorele. S seboj smo jih no-

sili v žepkih telovnika. Večkrat sem jih pozabil kupiti. Zato sem jih kupil kar dvanajst zavojčkov in vse iztresel v škašček, kamor sem segal ponje. Tudi od pisalne mize sem skočil ponje in si jih del na mizo. To je kanarček zvesto opazoval. V drobni glavi se mu je porodila misel, da bi to lahko tudi on opravil. Zato mi je začel iz škaščka prinašati na mizo žveplenke, če sem pisal. Obema, meni in njemu, se je zdelo to hudo imenitno. Kadar je položil na mizo žveplenko, je na omarici počakal, dokler je nisem prižgal, in potlej hitro sfrčal po drugo. Verjemite mi, da to ni »storija«, trdna resnica je. — Kadar sem od koder koli prišel in vtaknil ključ v vrata, je že zažvižgal, mi ob vstopu v sobo sedel na rame in me po svoje vpraševal: Kod si hodil, kje si bil, kje si čeveljčke rosil?

Edino, kar mi je bilo neprijetno ob mojem ptičjem gostu, so bila zaprta okna. Navajen sem bil ob primer-nem vremenu delati pri odprtem oknu. Zaradi kanarčka si ga nisem upal odpreti. Nazadnje se mi je le začelo zdeti za malo, da naj bi bil poleg njega še sam ujetnik. Zato sem sklenil, da tvegam in odprem okno. Kanarček je to takoj opazil. Hitro je prifrčal in sedel na podboj okna. Sukal je glavico na vse plati, se sklanjal proti cesti in ogledoval na njej vozove, ljudi in kričečo otročad. Začel se je sprehajati po okenski polici in že je po svoje pozdravljal, tudi ošteval kričače na cesti. Kar hipoma pa razprostre peruti in se spusti pod milo nebo.

Skočil sem k oknu in ga klical. Ko je priletel do strehe nasprotne hiše, se je vrnil in bil že spet na oknu. »Priden, priden,« sem ga pobožal in pohvalil. Prepričan sem bil, da mi ne bo ubežal. Tak izlet si je privoščil vsak dan, kadar sem ob lepem vremenu imel odprto okno.

Nekega dne jo je pa skupil. Vrh nasprotne hiše so imeli vrabci zbor. Ko je priletel kanarček do njih, so zagnali silen vrišč in se vsi hkrati dvignili nadenj. Srečno jim jo je unesel, čeprav so se vrabci kričeč usuli za njim. Kanarček ni sedel na okno; naravnost v sobo se je otel in se skril v zadnji kot pred drhaljo, ki je prihrumela za njim prav do okna.

»Ali si jo pošteno naletel?« sem ga učil. »Kaj siliš med te grde barabunceljne? Vrabci so potegoni, predrzneži in pretepači. Ko se lotijo v celih ograbkih zorečega prosa, jim kmet postavi za strašilo v njivo s slamo natlačenega moža z leseno puško. Prvi dan ga nezaupno ogledujejo, drugi dan pa takemu lovcu drzno sedajo že na puško in se iz njega norčujejo. Ne letaj mi ven, zapomni si to!«

Kanarček je moj nauk razumel. Sedel mi je na ramo in gledal plašno proti oknu. Izlete je čisto opustil.

Stranka, ki je poleg mene stanovala v prostornem župnišču — to je bilo nekdanj bogata trgovska hiša — je imela črnega mačka. Rodi so mu rekli. Bil je ljubljenec postarne gospe. Časih je primijavkal tudi pred moja vra-

ta, zlasti če mu je zadišala klobasa, ki sem jo malical. Ko sem mu odprl, se je hinavsko prismukal do mene. Nič ga nisem imel rad, a dal sem mu grižljaj. Odkar sem imel kanarčka, mu na mijavkanje nisem rad odprl. Iz radovednosti sem enkrat le poskusil. Komaj je vstopil, so se mu zabliskale oči in se trdno zapičile v kanarčka. Ta je Rodija zagledal in se ga silno prestrašil. Boječe je začivkal in priletel k meni. Muc se je prihulil, se priplazil k moji mizi in se nameril, da skoči nanjo — seveda na kanarčka. Pograbil sem ravnilo in mačku priveznil prav pošteno na kožuh ter ga zapodil iz sobe.

Nekega dne sem moral po opravkih v Ljubljano. Elža je napovedala čiščenje starega, smrekovega poda v moji sobi.

»Prav, le očistite ga. Kanarček pa mora biti ves dan zaprt v gajbici.«

»Seveda, seveda, zaprt, zaprt,« je momljala Elža za mano, ko sem odhajal po stopnicah.

Ko sem zvečer okrog enajste ure prišel s postaje, je Elža sedela na pragu moje sobe, sključena v dve gube.

»Dober večer, Elža! Kaj čepite tako pozno tu na pragu?«

Elža je dvignila vse objokane oči in med jokom izjekljala:

»Rodi je kanarčka . . .« In zatulila je na glas.

Po meni je vse zagomazelo. Roka se mi je tresla, da nisem mogel naglo vtakniti ključa v ključavnico. Ko sem prižgal luč, sem planil h gajbici. Žičnate špriklice so bile zapognjene in okrvavljene. Tudi nekaj rumenih peresc je bilo raztresenih po gajbici. V hipu mi je bilo vse jasno.

»Kaj ste storili?« sem jezen zavpil na Elžo.

»Oh, oh, ko sem očistila, sem zračila, skočila na dvo-rišče, da pri vodnjaku preplaknem krpe — oh, oh . . .«

»In vrat niste zaprli!«

»Samo nekaj minut ne, oh, oh, pa je že prineslo hudobca Kodija — oh, oh.« Zahlipala je in krčevito zajokala.

»Zginite!« sem ji velel ves jezen in žalosten ter vrata zaloputnil.

Nisem slutil, da me bo tako prizadelo. Hodil sem po sobi in doumel, zakaj otroci tako prejokujejo, ko pride mesar pred hlev in odpelje telička v zakol. Ko bi bil otrok, bi bil za kanarčkom prav tako in še bolj jokal.

Drugi dan je prišla sosednja gospa. Z dvignjenimi rokami in jokaje me je prosila odpuščanja za Kodija. Ponudila mi je vračilo, da mi kupi najdražjega kanarčka.

»Lepa hvala, gospa. Plačal ga bo Kodi sam. Zbogom!«

Trdo, pretrdo sem ji zagrozil. Zato pol meseca Kodija ni bilo na spregled. Jaz sem dopasel dolgčas po ljubem ptičku, a jeza na Kodija ni omagala. Slednjič se mi je le posrečilo, da sem ga srečal pred svojo sobo. Hitro

sem ga pograbil za črno, kosmato kožo za vratom in si ga stisnil pod suknjo. Skočil sem po revolver v sobo in odšel z ujetim roparjem ob reki Rinži proti gozdu. Tam sem mu namenil likvidacijo za njegovo hudobijo. Ko sem ga potegnil izza suknje, je presunljivo zamijavkal in me žalostno pogledal. Spomnil sem se tudi stare gospe, ki bo vsa nesrečna, če njenega Rodija ne bo več. Obenem sem se domislil starega latinskega pregovora: Če prirojeno naravo z vilami odganjaš, vedno se ti spovrača. Tudi muc Kodi ni kriv svoje narave. Vrojena mu je. Zato nisem napel pištole. Kodija sem visoko dvignil in v loku zagnal na sredo Rinže. Saj sem vedel, da ne bo utonil. In res je bil doma prej kot jaz.

Moj kuža Jazon

Ko sem odslužil že sedem kaplanskih sobic od severa do juga v svoji ožji domovini, ki se ji pravi ljubljanska škofija, sem dobil dekret za župnika v Želimljem. Takoj sem se odpravil in šel na ogled. Ključar Centa mi je župnišče odklenil — moj prednik je bil pred tednom že odšel na novo faro — in prijazno začel pripovedovati: »Lejte, okna so nova, tudi vrata. Vse je bilo že trhlo, zato smo obnovili. Kar lepo stanovanje boste imeli.«

Vse sva si drugo za drugim ogledala: v pritličju dve sobi in kuhinjo, v nadstropju štiri sobe, dve večji in dve manjši.

»Lep kvartir, ali ne?« je ključar ponosen hvalil. Iz župnišča sva šla v hlev. »Za dve kravi in še za telička je prostor. Tu je pa pregrad za konja. Tega bo treba. Predaleč je do postaje.« Na vse sem mu samo pritrjeval. Po ogledu sva šla v Podreber na kozarec pogovora. Povedal sem mu, kdaj se mislim vseliti. Natančnega dne da še ne vem. Sporočil mu bom dva dni prej s pismom. Nato sva se poslovila.

Ključar niti malo ni mogel opaziti, kako me je trla skrb. Kaj bi me ne? Vse prazno v župnišču in v hlevu. Oprave sem imel za eno samsko sobo, nič več. Pri župnišču je bila majhna kmetija. Le kmetuj brez živine in brez orodja, ko niti sekire nimaš in ne grabelj in ne vil. Vse prazno in prazen tudi moj žep. V hipu me je nemirno zaskrbelo. A poguma nisem izgubil.

Iz Želimljega sem se odpeljal proti Igu. Tam je bil za župnika dr. M-g, ki je bil na sluhu bogatinca in je vodil tudi hranilnico in posojilnico. Ko sem mu razodel svojo željo, se je bratovsko vesel ponudil sam za poroka, me odpeljal v hranilnico in mi takoj po podpisu zadolžnice odbrenkal potrebne stotake za prvo silo. Potem me je še kraljevsko pogostil in mi obljubil, da me bo kot soseda pogosto obiskoval. Ob slovesu mi je še rekel: »Bog daj srečo. Sedaj si mož in ne več hlapec sitnih župnikov.« Morda je med sitnimi mislil tudi nase.

Vesel sem bil in se potrkal po žepu, kjer sem imel izposojene stotake.

Ko sem se v Želimljem vgnezdil, imel v hlevu kravico in konjička, po sobah tudi za silo opremljeno, sem bil kar zadovoljen. Pri hlevu tik vrat je bila pasjica — lesen hlevček za psa — seveda prazen. Takoj sem uganil, da se pri kmetiji spodobi tudi pes — varuh. Ta moja želja, ki je nisem nič skrival, je prišla do ušes graščinskega logar-

ja — grofovega pesjanarja. Ta možak mi je pripeljal psa in mi ga ponudil. Leto star je bil in zelo velik.

»Kake pasme je ta pes?«

»Vidim, da ste uganili. Ni čiste pasme. Psica je prepeličarka, pes pa je volčjak. No, tako se je zgodilo, da je mešane krvi. Takih psov grof ne trpi. Zato ga ponujam vam. Zelo bistre glave je — le pogledajte njegove oči — tankega sluha tudi. Opolnoči bo naznanil vsak korak, ki se bo bližal župnišču.«

Pes mi je bil všeč. Vprašal sem za ceno.

»Zastonj ga dam, samo da pride k dobri hiši. Rad ga imam, pa ni grofu po volji. Mora stran.«

»Ali ima že ime?«

»Jazon je. V knjigi sem bral o Jazonu, ki je prišel s čolnom iz južnih krajev, po Ljubljani še do Vrhnike, potem pa čoln prenesel čez Kras do morja. Imeniten čolnar je moral biti tisti Jazon, če le ni povest sneta izpod pazduhe.«

»Dobro, naj le bo Jazon.« Logarju sem podaril goldinar, kar se mu je zdelo odločno preveč. Jazon pa je ostal pri meni.

Še isti teden mi je prinesel neki deček mlado, tigrasto mucko, za kar je dobil dvajset novčičev.

Tako sem postal popoln kmečki gospodar, lastnik vseh potrebnih živali od konjička, krave in dveh pujskov pa do psa in mačke.

Dela pri tako majhni župniji ni bilo kdovekaj. Glavno delo je bilo z zasilno šolo v župnišču. Postal sem ljudskošolski učitelj. Ko je moj prijatelj župnik Karel, že davno v večnosti, zvedel, da sem za »šolmoštra«, mi je pisal: »Začudil sem se ob tej nesreči. Prepričan sem, da je en človeški rod v Želimljem za lepo in čitljivo pisavo povsem izgubljen!«

Tako me je uščipnil zaradi moje nagle in res nelepe pisave.

Ko sem bil že učitelj otrok, sem hotel biti tudi učitelj Jazonov. Utrditi sem skušal pasjo pokorščino. Ta uk se je začel ob prihodu mucka k hiši. Ko ga je Jazon zagledal, mu je takoj pokazal zobe. Preden je planil nanj, me je vendar še vprašujoče pogledal. Ko sem mu strogo zapretil in dopovedoval, da je mucek tudi naš, je skrtil zobe in se v žalostni pokorščini godrnjaje pritisnil k meni. Vzel sem mucka v naročje, mu ga podržal pred gobcem in mu ga celo postavil na hrbet. Jazon se je tresel od nagnonskega poželenja, uprl se ni. Svoje narave ni spremenil; vsak tuj maček se je moral v naglici oteti pred njim na prvo drevo. Naš mucek pa mu je godel, kadar je Jazon zvit dremal v kuhinji, in ga z mehкими tačicami božal, dokler ni zlezel nanj, se zvil v klobčič in na njem predel svojo uspravanko. To je bila tako slovita pasja pokorščina, da se ji je čudil vsak, kdor je stopil v kuhinjo. Umevno je, da sem bil sam z avoljo tega ponosen na Ja-

zona, ki je vse razumel, le govoriti ni znal. Zaradi tolike nadarjenosti sem ga začel še dalje učiti. Za jed je moral prositi. Saj sem sam kot otrok moral vselej prositi za kruh. Jazon je sedel na zadnje noge, s prednjimi prosil. Če se nisem takoj odzval, me je s taco podrgnil po kolenu. Kadar sem šel na sprehod, mi je po sili potegnil palico iz roke in jo ponosno nesel poleg mene. Če sem se ob vročini odkril, mi je Jazon vzel klobuk in ga spoštljivo nesel vštric z menoj. Visoki skoki čez palico so mu bili igrača. Da ne sme preganjati ne naših ne vaščanskih kokoši in piščet, si je gladko zapomnil. Nekoč pa ga je prepeličarska kri le zmogla. Šla sva po cesti proti Turjaku. Ob poti je samotna krčmica. Od hiše oddaljen se je pasel v gošči piščanec. Jazona je kar vrglo v grmovje in v hipu je prinesel kriččega piščanca meni. Tako lepo ga je prijel na hrbtu za peruti, da niti krvavel ni. Vzel sem mu ga iz gobca in ga spustil nazaj v grme, od koder je zdrav odbežal proti hiši. Jazon je za prepovedan lov dobil pouk s šibo.

Nekoč pa jo je le iztaknil. Šla sva po strmi stezi od Smerjenj proti Želimpljemu. Krog poldneva je bilo in vroče, da je tudi Jazonu mahal jezik iz gobca. (Gospoška pisarica mi je kot uredniku nekoč poslala člančič o svojem kužku, ki da je z njo na sprehodu tako skakal po travniku, da se je ves spotil in mu je kar kapljalo od dlake. Spisek sem ji vrnil in jo poučil, da se noben pes ne

poti. Ob vročini izdiha znoj skozi grlo in mu zato visi jezik iz gobca.) Tik pota na skalnati plošči se je grel v svitek zvit modras. Jazon ga je zagledal prej ko jaz. Skočil je proti njemu. Zakričal sem, a je bilo prepozno. Jazon je bil že pri modrasu. Kačja glava je šinila iz kolo-barja, se dvignila, zazevala in kot blisk usekala psa po gobcu. Takrat sem šele doumel, kako pravilno pravijo: osa ga je *pičila*, gad, modras ga je *usekal*. Jazon je zacvilil, pritekel k meni in se me tiščal. Ko sva prišla domov, je imel gobec in glavo hudo oteklo. Smilil se mi je, a nisem vedel pomoči. Doma ni šel z menoj v hišo, skrtil se je v listnjak. Tri dni ga ni bilo na spregled. Četrty dan se je izkopal iz listja in se lačen spet pokazal. Bal sem se, da mi pogine.

Pa ni.

Trdna pasja narava je zmagala.

Ko me je prosil za grižljaj, sem ga skusil naučiti še hudega premagovanja samega sebe. Namesto v usta sem mu položil košček kruha, tudi klobase na smrček in mu velel: Mirno! Ko sem mu rekel: Jej!, je vrgel košček kvišku in ga ob padcu ujel. To je bil že pasje šole višji razred, ki ga je Jazon dovršil z odliko. S tem mi je tudi snov za pasje šolanje potekla.

A Jazon je prekosil učitelja.

Ko je večkrat šel z menoj v nadstropje v mojo delovno sobo, je videl, da se vrata odpro, ko pritisnem na

kljuko. Bistra pasja glava je hitro razumela. Jazon me je nekoč prehitel na stopnicah in postal pred vrati. Ko sem prišel do njih, se je naglo vzpel do kljuke, jo s taco pritisnil in vrata so se odprla. Ni skočil v sobo. Vljudno me je počakal pred vrati in me gledal, kakor bi mi hotel reči: »Prosim, vstopite!« — Ti prebrisanost pasja, sem mu rekel, saj je res čudno, da ne znaš govoriti. Toda takoj sem sklenil: ko si odprl, moraš tudi zapreti. Ni bilo treba kdovekaj pouka in Jazon je naglo razumel tudi ukaz: Zapri! Pri priči je planil na vrata z obema šapama in jih z močjo zaloputnil.

S to zadnjo šolo je Jazon dovršil zrelostni izpit.

Toda ta zadnji izpit mu ni bil na hvalo. Njegovi kremplji in umazane tace so zarisale po vratih grde sledove. Zato se je pri hiši dvignila sovražna zarota zoper Jazona. Dekla in gospodinja, obe sta se uprli in zahtevali, da mora pes od hiše. Ne bosta dan na dan snažili vrat, ki jih sploh osnažiti ni mogoče. Pasji kremplji so v lepi, novi plesk zarisali dolge, grde praske. In še to povrh: če me ni doma, me pes išče po vseh sobah. Vsa vrata odpre in jih popusti odprta, da vdirajo muhe in brenclji iz hleva v sobe.

»Proč mora. — In za berača je tudi pripravno, da stopi pri odprtih vratih v sobo in se ga hitro lahko kaj prime,« je trdila gospodinja.

Vsi moji ugovori niso nič pomagali. Jeze služinčadi nisem utolažil.

Prav po tistih prepirčkih me je obiskal prijatelj, župnik iz Strug. Ko sva se v pisarni pogovarjala, se vrata odpro.

Vstopil je Jazon in takoj vrata tudi zaprl. Moj prijatelj je bil tako navdušen, da mu je ploskal.

»Imeniten kuža! Ali mi ga prodaš?«

»Ne rad!«

»Moj mi je poginil. Daj mi ga. Dobro se mu bo godilo pri meni. Moja sestra po prejšnjem kar joka in me brez nehanja sili, da kupim drugega psa.«

»No, vidiš, človek se zveste živali preveč navadi. Ne dal bi Jazona rad od hiše.«

Prijatelj je segel v denarnico in vzel iz nje cekin.

»Ne, tegale edinega imam, pa ti ga dam za Jazona. Daj mi ga!«

Ker me je nejevolja mojih ljudi res bolela, sem omagal in se vdal.

»Deni mi ga v vrečo, sicer ga ne obdržim. Preveč te ima rad. Tudi sledu ne bo imel za nazaj.« Tako je zahteval kupec.

Tudi v to nelepo zadevo sem se slednjič vdal. Moj ljubi Jazon se je v koleslju odpeljal od hiše.

Ves teden sem ga pogrešal in tako prebridko mi je bilo po njem, da nisem z nikomer govoril. Edino z otroki

v šoli sem se šalil, da je šel Jazon od hiše služiti nekam daleč. Celo otroci, ki so ga ljubili, so ob tej novici vsi hkrati vzdihnili:

»Oh, zakaj?«

Prve dni naslednjega tedna sem popoldne sedel v delovni sobi in bral. Hipoma se vrata burno odpro in skozi plane Jazon. Objema mi kolena, nori po sobi, celo na tla se povali in skoči spet k meni in me gleda z zvestimi očmi in rahlo cvili — po svoje joka in me prosi.

»Priden, priden, moj Jazon!« sem ga božal. »Ali si ušel? — Prav si naredil!« V hipu sem sklenil, da ta zvestoba nič več ni naprodaj, za nobeno zlato ne. Tudi moja družina, ki ga je bila s svojim godrnjanjem pregnala od hiše, ga je bila vesela in ga je v kuhinji pogostila.

Sam sem premišljeval, kako je usledil pot nazaj, ko je bil odpeljan na vozu in zavil v vrečo. Nisem si znal razložiti.

Drugi dan pa se je oglasil pri meni železničar, ki je bil doma iz naše fare.

»Dober dan, gospod, ali je Jazon doma?«

»Doma, doma. Kaj bi mu radi?«

»Nalašč sem prišel, ko imam dan dopusta. Jazon vam je kavelj!«

»Kaj veste o njem?«

»Ko hodim po postajah, da pregledujem telegrafične aparate, sem bil v Dobropoljah in čakal vlaka, da se vrnem na Škofljico. Ali ne zagledam psa, ki se sprehaja ob progi? Tak se mi je zdel kakor Jazon. Saj sem ga dobro poznal, ko vas je spremljal, kadar ste prišli na Škofljico, da se odpeljete v Ljubljano. Vlak je prišel. Zadaj je imel pripete tri prazne, nizke tovarne vagone. Vlak obstoji, pes pa hops na zadnji voz. Ko se pripeljemo na Škofljico, plane pes z voza in jo v skok ubere proti Želimlju. Tedaj sem bil prepričan, da je res vaš Jazon. Le od kod se je priklatil v Dobropolje? Zato sem prišel, da pozvem, kako in kaj.«

Za tako povest sem možu dal polič vina in mu razodel zgodbo o Jazonu. Občudovala sva njegovo umnost, kako je zadel pravo smer vlaka in se tihotapsko potegnil do Škofljice, ki mu je bila dobro znana, ker me je vselej spremil, ko sem se vozil na postajo.

»To je talent,« je občudoval železničar Jazona. »Za noben denar ne sme biti naprodaj.«

Sredi tedna pa je zaropotal na dvorišču pred župniščem koleselj iz Strug. Ko sem ga zagledal, sem takoj vedel: prijatelj župnik iz Strug je prišel po ubeglega Jazona. Toda Jazon je že od daleč spoznal ropot zanj nevarnega koleslja in izginil. Vsi smo ga klicali, mu žvižgali, pregledali hlev, senik, listnico — Jazona nikjer. Moj prijatelj je čakal, se obiral in z mano hodil pred hišo ter

klical. Nič in nič. Nazadnje smo vsi obupali. Zato sem kupcu vrnil cekin in ga poučil, da Jazon ni več naprodaj.

Ko je koleselj oddrdral, se je iz gozda za župniščem primotal Jazon, sedel predme in me vprašujoče gledal. Jaz sem ga pogladil po modri glavi in rekel: »Jazon, ti si kavelj. Prav si naredil!«

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-298-X